Περιπέτειες ΙΔΕΩΝ

ΠΟΛΙΤΗΣ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ
14/5/2006

Κόμματα, Ταξικά Συμφέροντα και Πελατειακές Σχέσεις:

Λιοντάρια, Αλεπούδες και Γραφειοκράτες

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η ημερομηνία των εκλογών απασχόλησε ιδιαίτερα του πολιτικούς μας. Ορισμένοι εξέφρασαν φόβους ότι λάμβανε χώρα στην Αθήνα το ίδιο Σαββατοκύριακο το ανώτατο Ευρωπαϊκό κιτς: Διαγωνισμός Eurovision… Μήπως οι Κύπριοι θα εγκατέλειπαν μαζικά το μείζον πολιτειακό καθήκον του εκλέγειν προς όφελος της στήριξης της Κυπρίας, ή καλύτερα της ελλαδοποιημένης Madonna (a.k.a. Άννας Βίσσυ); Κι όμως οι πολιτικοί μας άνδρες (στην μαζική τους πλειοψηφία παραμένουν άνδρες κι όχι γυναίκες) αποφάσισαν να ρισκάρουν τον μέγα αυτό κίνδυνο επιτρέποντας έτσι σ' όσους θέλουν να αποσκιρτήσουν στας Αθήναις… Μήπως όμως το ζήτημα αυτό αποτελεί έκφανση απαξίωσης της πολιτικής-κομματικής ζωής;

Μήπως δειλά-δειλά μπαίνουμε στο «μεταμοντέρνο» πλαίσιο της απόρριψης κι εγκατάλειψης της πολιτικής από τις μάζες, καθώς λογική των κινημάτων.

• Ο Γιάννης Μηλιός εξετάζει τον ρόλο των πολιτικών κομμάτων κατά την επανάσταση του 1821, ενώ ο Διονύσης Γουσέτης με τίτλο «Κόμματα, Έθνος, Εθνικισμός» μας θέτει μπροστά στα διλήμματα της εποχής του εθνικισμού.
• Ο Muhittin Tolga Özsaglam θέτει τα διλήμματα της Τουρκοκυπριακής Αριστεράς, κυρίως για το Ρεπουμπλικανικό Τουρκικό Κόμμα.
• Στη συνέντευξη με τον Δρα Μάριο Σαρρή, κοινωνιολόγο/ ανθρωπολόγο, παρακολουθούμε τον ρόλο των κυπριακών κομμάτων που βρίσκονται σε διαδικασία μεταβολής κι αντικατοπτρίζει τις αλλαγές της κοινωνία. Ωστόσο, οι αντιπαραθέσεις ανάμεσα στους πόλους «Αριστερά-Δεξιά» δεν θα εκλείψουν, μας λέει. Παρόλο που παρατηρούμε μια «από-ιδεολογικοποίηση της πολιτικής», θα ενισχυθούν οι αντιπαραθέσεις ποίηση της κοινωνίας ως αποτέλεσμα της μετάβασης από την παραδοσιακή στη σύγχρονη/ κοινωνία: Η εξουσία αναπόφευκτα μεταβάλλεται από το χαρισματικό ηγέτη (λόγω «παράδοσης», ή λόγω άλλων προσόντων κύρους/γοήτρου) σε οργανώσεις των οποίων κύριο χαρακτηριστικό είναι η γραφειοκρατία. Τέλος, η Μαρξιστική προσέγγιση παρουσιάζει δύο τουλάχιστον εκδοχές: την πρώτη προσέγγιση που θέλει τα κόμματα εκφραστές διαφορετικών ιδεολογιών για τα θεμελιώδη ζητήματα της διακυβέρνησης, της κατανομής του πλούτου και του εισοδήματος: Από τη μια οι δυνάμεις του κεφαλαίου και από την άλλη οι δυνάμεις της εργασίας. Για την δεύτερη προσέγγιση, τα κόμματα δεν μπορούν να γίνονται αντιληπτά εκτός του ιδεολογικού συστήματος του (καπιταλιστικού) κράτους, αλλά εντός. Τα κόμματα λοιπόν δεν είναι παρά φορείς των ιδεολογικών λειτουργιών ιδίων μεταξύ τους, διαφορετικά δεν μπορούν να ενταχθούν στους κανόνες του παιχνιδιού.

Eurovision της Πολιτικής:
Απαξίωση του Κομματικού συστήματος;

τα κόμματα μετατρέπονται σε εκλογικούς-ψηφοθηρικούς μηχανισμούς;

Ή μήπως έχουμε μια εγγενή κρίση απονομιμοποίησης του κομματικού μας συστήματος καθώς βιώνουμε το τέλος των πολιτικών του 1960 με αποτέλεσμα να φαίνεται γερασμένο, αποστεωμένο και μεταποικιοκρατικό;

Το πρώτο τεύχος του περιοδικού «ΠΕΡΕΠΕΤΕΙΕΣ ΙΔΕΩΝ» εξετάζει το επίκαιρο ζήτημα του ρόλου των πολιτικών κομμάτων σήμερα.

Τα Επερχόμενα

• Ο Μιχάλης Ατταλίδης, από τους πρώτους που ασχολήθηκαν με τα πολιτικά κόμματα από ιστορικής άποψης, εξετάζει το Κυπριακό πλαίσιο σε αυτό που ονομάζεται πολιτικός πολιτισμός.
• Ο Χριστόφορος Χριστοφόρου εξετάζει τις μεταβολές που παρατηρούνται με τα πολιτικά κόμματα να ανταγωνίζονται στην προσαρμογή στα δεδομένα της εποχής.
• Ο Νίκος Τριμικλινιώτης εξετάζει το πλαίσιο πολιτικής αντιπαράθεσης στις «νέες» και στις «παλιές» διαχωριστικές γραμμές ανάμεσα στα κυπριακά κόμματα διερωτώμενος αν βρισκόμαστε μπροστά σε νέες ρωγμές και πολώσεις.
• Η Ελένη Μαύρου και η Ελένη Θεοχάρους μοιράζονται τις σκέψεις τους με το ερώτημα αν μπορούμε ως κοινωνία να υπερβούμε την ανδροκρατία των κομμάτων, ενώ η Σίσσυ Βωβού θέτει το ζήτημα στη

γιατί θα βιώνουμε ένα μεταμοντέρνο reality show, ένα φολκλόρ όπου θα επιβιώνει μέσα στην επαρχιώτικη κοινωνία μας η αντιπαράθεση για την διαχείριση του «ιστορικού-συμβολικού κεφαλαίου».

Να λοιπόν το παράδοξο του σύγχρονου κοσμικού θρησκεύειν, και επομένως του παραδοσιακού «πίστευε και μη ερεύνα» να διαιωνίζεται στην ποδοσφαιροποίηση της πολιτικής. Μια κυνική προσέγγιση θα έβλεπε ένα Eurovision της πολιτικής που θα επαναλαμβάνει το κακό δίνοντας πάλι «12 μονάδες» στο πιο κιτς τραγούδι, καθώς οι μάζες εγκαταλείπουν απαξιωτικά την ουσιαστική πολιτική προς όφελος μιας πολιτικής showbiz και διαχείρισης ψήφων που μεταφράζονται ασφαλώς σε έδρες στη Βουλή.

Μπορούμε να το δούμε όμως αλλιώς; Έχουμε θεωρίες;

Σύμφωνα με «την πλουραλιστική θεωρία της δημοκρατίας», τα κόμματα αποτελούν αναγκαίο μέσο συμμετοχής των μαζών στο δημοκρατικό βίο της κοινωνίας. Ωστόσο, για τις «θεωρίες των ελίτ», από τον Μακιαβέλι, κι αργότερα η του Παρέτο & Μόσκα και Μίχελς βασική ιδέα είναι η αιώνια εναλλαγή ή ανακύκλωση ανάμεσα σε δύο τύπους ελίτ: τις αλεπούδες (αυτούς που κυβερνούν με πονηριά) και τα λιοντάρια (αυτούς που κυβερνούν με τη γροθιά). Από την μεριά του, ο Μαξ Βέμπερ, ένας από τους θεμελιωτές της κοινωνιολογίας, έβλεπε τη γραφειοκρατικο-

Σήμερα: Παρακμή των κομμάτων;

Σήμερα οι διεθνείς προβληματικές περιστρέφονται κυρίως στην παρακμή των κομμάτων και των μεταβολών τους σε μηχανισμούς μόνιμης προεκλογικής εκστρατείας: τα κόμματα δηλαδή μετατρέπονται σε μεντιο-προσανατολισμένους μηχανισμούς που «ακολουθούν» την κοινή γνώμη κι όχι σε διαμορφωτές της γνώμης. Οι συζητήσεις που διεξάγονται, ανταποκρίνονται στις νέες πραγματικότητες και τα βασικά ερωτήματα:

Γιατί οι πολίτες φαίνονται να εγκαταλείπουν τα κόμματα ως μέσο κινητοποίησής τους; Είναι μόνιμη αυτή η εγκατάλειψη ή μήπως απλώς βρίσκονται σε κατάσταση προσαρμογής;

Πως και γιατί αναδύονται οι μη κομματικοί οργανισμοί ως μέσο κινητοποίησης των μαζών; Μήπως τα κόμματα πρέπει να προσανατολιστούν προς αυτή την κατεύθυνση παρά στη «κυβερνητική διαχείριση» ή μήπως είναι προτιμότερο και δημοκρατικότερο να διευρυνθεί αυτός ο διαχωρισμός για να μπορέσει να εκφράσει διαφορετικές τάσεις και λειτουργίες του πολιτικού και κοινωνικού μας συστήματος;

Εγώ πάντως δεν θέλω να ισοπεδώνω. Μπροστά στην απαξίωση εξακολουθώ να δηλώνω ενάντιος στην απαισιοδοξία.

Νίκος Τριμικλινιώτης

Του Νίκου Τριμικλινιώτη*

Το «Νοτιο-ευρωπαϊκό μας υπόδειγμα»: Πελατειακό σύστημα Ή βαθιές τομές;

Μπορούμε μετά βεβαιότητας να κατηγοριοποιήσουμε τη χώρα μας, σε ό,τι αφορά τα πολιτικά κόμματα, σαν δείγμα αυτού που αναφέρεται ως «νοτιο-ευρωπαϊκό υπόδειγμα». Εξ ου και οι σχετικές συζητήσεις στην Κύπρο για τον ρόλο του κράτους και του κόμματος, οι οποίες συνήθως παίρνουν δύο μορφές:

- **Τα κόμματα απεικονίζονται ως φορείς διαπλοκής και δικτύων ανάμεσα σε οικονομικά και πολιτικά κέντρα εξουσίας εξυπηρετώντας συγκεκριμένα συμφέροντα, κι όχι το λεγόμενο συλλογικό ή γενικό συμφέρον, όπως διατείνεται η φιλελεύθερη δημοκρατική θεωρία.**
- **Ο ρόλος των κομμάτων θεωρείται αποφασιστικός στη διαιώνιση πελατειακών σχέσεων και ρουσφετιού στο «πελατειακό κράτος». Ο κοινωνιολόγος Καίσαρ Μαυράτσας έχει εύστοχα αναφερθεί στον όρο «πελατειακός κορπορατισμός» όπου ασκεί μια συνολική κριτική του κομματικού συστήματος. Ωστόσο κατά την γνώμη μου η προσέγγιση αυτή υποβαθμίζει τις άλλες σημαντικές διαστάσεις πάνω στις οποίες στηρίζεται η κομματική αντιπαράθεση.**

Στην Κύπρο έχουμε ορισμένα δεδομένα:

(α) Διαχρονικά συντηρούνται τα «μεγάλα» κόμματα, ενώ φαίνονται μετά δυσκολίας να επιβιώνουν κάποια «μικρά».

(β) Στη μαζική τους πλειοψηφία οι νέοι ψηφοφόροι ψηφίζουν τα μεγάλα κόμματα. Επομένως διαφαίνεται εκ πρώτης όψεως τουλάχιστον μια δομή που συντηρεί τις κομματικές διαχωριστικές γραμμές.

Τι είναι αυτό που διαιωνίζει τις υφιστάμενες πολιτικές διαφορές και επιτρέπει στην συνέχιση αυτών των διαχωριστικών γραμμών; Γιατί έχουμε αυτές τις διαφορές στην Κύπρο παρόλο που η συναίνεση είναι τέτοια που επιτρέπει στο 95% της νομοθεσίας να γίνεται ομόφωνα και να επικρατεί ένα ζηλευτό σύστημα τριμερούς συνεργασίας μεταξύ των κοινωνικών εταίρων;

Οι λόγοι είναι τρεις (α) ιστορικοί-ιδεολογικοί όπου υπάρχει κάποιος, έστω νεφελώδης ιδεολογικός προσανατολισμός, (β) υπάρχουν σαφείς διαχωριστικοί αστερισμοί που στηρίζονται σε συστήματα οργάνωσης και απασχόλησης που αποτελούν το σύστημα που αναπαράγει και την κοινωνική βάση των κομμάτων και (γ) τα συστήματα οργανωτικής δομής τροφοδοτούν το σύστημα αντιπροσώπευσης.

Διαχωριστικές Γραμμές και κυπριακά κόμματα

Ας δούμε το περιεχόμενο των βασικών «αξόνων» του πολιτικού διαχωρισμού στην Κύπρο.

Α. Αριστερά Vs Δεξιά:

Ιδεολογία και κοινωνικο-οικονομική τάξη πραγμάτων

Παγκοσμίως, ο πρώτος διαχωρισμός αφορά κατά κύριο λόγο την ιστορική αντιπαράθεση ανάμεσα σε Αριστερά (κομμουνισμός/σοσιαλισμός, σοσιαλδημοκρατία, ελευθεριακή προσέγγιση, συλλογική/ταξική δράση) και Δεξιά (καπιταλισμός, ιδιωτική πρωτοβουλία, ατομικισμός και επιχειρηματικότητα, ιδιωτικοποιήσεις και λιγότερο κράτος). Η αντιπαράθεση διεξάγεται κυρίως σε ιδεολογικό επίπεδο, ενώ ο κάθε κομματικός σχηματισμός έχει συγκεκριμένη κοινωνική βάση. Ωστόσο υπάρχουν σημαντικοί παράγοντες που διαβρώνουν τις «παραδοσιακές» διαφορές, καθώς αναπτύσσονται ζητήματα που αναιρούν τις γνωστές διαχωριστικές γραμμές. Σίγουρα, υπάρχει το ταξικό στοιχείο που προσαρμόζεται στην σύνθετη κοινωνική πραγματικότητα, ωστόσο δεν υπάρχει απόλυτη ταύτιση των διαφόρων ταξικών συμφερόντων που να αντιστοιχούν απόλυτα σε συγκεκριμένους κομματικούς ή παραταξιακούς σχηματισμούς.

Β. Ο Διαθλαστικός Παράγοντας που ονομάζεται «Κυπριακό»

Στην ελληνοκυπριακή πολιτική πραγματικότητα μπορούμε να αναφερθούμε σε τρεις υποκατηγορίες που σχετίζονται με το Κυπριακό:

Β.1 Η Ιστορική παράδοση στις οριακές φάσεις του Κυπριακού

Ο ιστορικός παράγοντας καθορίζει τη δομή και το περιεχόμενο του κομματικού σχηματισμού. Για παράδειγμα η αντιπαράθεση για τη στάση κατά τον αντι-αποικιακό αγώνα και τον αμφιλεγόμενο ρόλο της ΕΟΚΑ ακόμα συντηρείται από τα ίδια τα κόμματα. Ακόμα πιο σημαντικά είναι τα πιο πρόσφατα γεγονότα κατά τη μετανεξαρτησιακή περίοδο 1960-1974, εξ ου και τα κατάλοιπα των «Μακαριακών» και «Γριβικών». Ασφαλώς, κορυφαία στιγμή παραμένει η στάση έναντι του πραξικοπήματος.

Έχουν παρέλθει ωστόσο τριάντα δύο χρόνια από τότε και στις νέες γενεές οι μνήμες αυτές δεν έχουν την ίδια σημασία. Εξάλλου είναι οι υφιστάμενες πολιτικές καθορίζουν πλέον το μέλλον και τα μεγάλα διλήμματα για το άμεσο μέλλον. Ιδίως μετά το τραυματικό δημοψήφισμα για το σχέδιο του ΟΗΕ και την ένταξη στην ΕΕ, έχουν πλέον δημιουργηθεί νέες αντιπαραθέσεις, οι οποίες θα συνεχίσουν φαίνεται να τροφοδοτούν νέες ιστορικές-ιδεολογικές αγκυλώσεις και πολώσεις.

Ωστόσο, λάμπουν δια της απουσίας τους συζητήσεις που αμφισβητούν την πολιτική της Ένωσης, και για τις πολιτικές ευθύνες για τις σφαγές των Τουρκοκυπρίων κατά την περίοδο 1963-1967.

Β.2 Ο Πολιτιστικός/ Εθνοτικός άξονας : «Κυπροκεντρικοί» v «Ελληνοκεντρικοί»;

Υπάρχει η προσέγγιση που θέλησε τη βασική διαχωριστική γραμμή κατά την αμέσως μετά την ανεξαρτησία και κατά κύριο λόγο την μετά το 1974 περίοδο. Μια σχολή σκέψης κατανόησε τον διαχωρισμό αυτό με πολιτιστικούς/ εθνοτικούς όρους σαν αντιπαράθεση ανάμεσα σε «Κυπροκεντρικούς» v «Ελληνοκεντρικούς». Μάλιστα αυτή η αντιπαράθεση φαινόταν να αντιστοιχούσε, τουλάχιστον μέχρι πρόσφατα, στον διαχωρισμό ανάμεσα σε «μαξιμαλιστές/απορριπτικούς» και «συνδιαλλακτικούς/ενδοτικούς». Εξέφρασε ίσως και την «πολιτιστική» στροφή των συλλογικών ταυτίσεων κατά τα τέλη του 1980 μέχρι τα τέλη του 1990. Ωστόσο, τα μοντέλα αυτά πρέπει σήμερα να θεωρούνται εξαντλημένα εφόσον αδυνατούν να εξηγήσουν τις

πολιτικές των κομμάτων. Ταυτόχρονα είναι απλουστευτικό και παραγνωρίζοντας δυναμικές των κοινωνικών μεταβολών και τις ιδεολογικές μετατοπίσεις που έχουν λάβει χώρα στο πολιτικό μας τοπίο. Είναι πλέον εξαιρετικά δύσκολο να τοποθετηθεί χωροχρονικά ένας πολιτικός σχηματισμός σε ένα μονοσήμαντο πολιτικό-ιστορικό χάρτη, ενώ το πολιτιστικό δεν αντιστοιχεί στο πολιτικό. Οι πολιτικές συμπεριφορές σε σχέση με το κόμμα που ψηφίζει κάποιος και το ποια στάση τηρεί έναντι της μορφής της λύσης, των Τουρκοκυπρίων, της πολιτικής ισότητας, του διαμοιρασμού της εξουσίας, του εισοδήματος και του πλούτου έχουν γίνει πολύ περίπλοκα κι αμφιλεγόμενα θέματα.

Β.3 Νέο διαχωριστικό τείχος: Συμβίωση με τους Τ/Κ Ή Μη Συμβίωση με τους Τ/Κ;

Αυτή η διαχωριστική γραμμή είναι εξαιρετικά σημαντική διότι το «όραμα για την πατρίδα» και ο τρόπος που θα πραγματωθεί η λύση του Κυπριακού δημιουργεί πολιτικές συμπεριφορές. Μια πρόσφατη δημοσκόπηση του ΡΙΚ που δίνει 45% σ' αυτούς που επιλέγουν τη συμβίωση με τους Τ/Κ και 48% που δεν επιλέγουν συμβίωση έφερε στο φως την πόλωση της ε/κ κοινωνίας και προκάλεσε έντονες συζητήσεις ως προς την ερμηνεία της αντιπαράθεσης αυτής.

Το δημοψήφισμα του 2004 άλλαξε τα πράγματα σε τέτοιο βαθμό που το 48% «ερμηνεύεται» από αυτούς που βλέπουν αυτή την μερίδα με συμπάθεια ότι «η διχοτόμηση δεν είναι η χειρότερη των λύσεων», εφόσον η παράταση της υφιστάμενης κατάσταση είναι «η δεύτερη καλύτερη» υπό τις περιστάσεις. Άλλοι πάλι το ερμηνεύουν σαν «όρους και προϋποθέσεις για τη συμβίωση με τους Τ/Κ».

Και οι δύο ερμηνείες συνηγορούν στο ότι πρόκειται για προσαρμογή και αποδοχή στο διχοτομικό στάτους κβο από μια σημαντική μερίδα των ε/κ, διότι οι πολιτικές συνέπειες αυτή της «βούλησης» είναι πασιφανείς. Σήμερα μπορούμε ίσως για πρώτη φορά να μιλούμε για ένα νέο μεταλλαγμένο ε/κ εθνικισμό, ο οποίος έχοντας διασφαλίσει την ένταξη στην ΕΕ:

- Δεν κρύβεται πλέον και ανοικτά, σε επίπεδο πολιτών, τουλάχιστον αποζητά να ζει χωριστά στη βάση φυλετικών/εθνοτικών χαρακτηριστικών.
- Αναδύεται μια νέα διάθεση για «μονομέρεια» που στηρίζεται σε ένα νέο αυτόνομο ιδεολόγημα που δεν διστάζει να λειτουργεί μονομερώς κι αυτόβουλα από την Αθήνα, έχοντας πλέον την αυτοπεποίθηση ότι διαθέτει «ευρωπαϊκές πλάτες». Ίσως έχουμε παραλληλισμούς με το Ισραήλ με την μονομερή οικοδόμηση διαχωριστικού τείχους με τους Παλαιστινίους.
- Ο ιστορικός αλυτρωτικός πλειοψηφισμός (όπου ήθελε να κυβερνήσει ως πλειοψηφία κι όχι ισότιμη κοινοτική συμμετοχή στην εξουσία με τους Τ/Κ) έχει πάρει μια νέα τροπή: Δεν διστάζει ανοικτά πλέον να απεμπολεί εδάφη, προκειμένου να μην μοιράζεται ισότιμα την εξουσία, τον πλούτο και την ευρωπαϊκή κρατική ιδιότητα με την τ/κ κοινότητα.

Έχουμε να κάνουμε με έναν πολύπλοκο ευρωπαϊκό νέο-ρατσιστικό εθνικισμό. Ασφαλώς, δεν γνωρίζουμε αν αυτή η τάση θα τροφοδοτήσει νέες μόνιμες κομματικές διαχωριστικές γραμμές ή αν θα επιβιώσει σαν διακομματικό φαινόμενο. Προς το παρόν μόνο κάποιοι «μικροί» τολμούν να θέσουν ανοικτά θέμα αμφισβήτησης της ομοσπονδίας ως πολιτικού στόχου, ενώ πιο

διαδεδομένη είναι η συγκαλυμμένη αντι-ομοσπονδιακή πολιτική.

Ας μην ξεχνούμε ωστόσο τις άλλες σημαντικές διαχωριστικές γραμμές και το γεγονός ότι έχουμε κοινωνικές αλλαγές που τροφοδοτούν τον τρίτο άξονα.

Γ. Τα Κοινωνικά Ζητήματα: «Νέες» και «παλιές» ευρωπαϊκές διαχωριστικές γραμμές

Ο τρίτος άξονας καθορίζει τις διαχωριστικές γραμμές είναι «συντηρητισμός» versus «ελευθεριακή προσέγγιση» σε σχέση με τα σύγχρονα κοινωνικά ζητήματα. Ενώ παραδοσιακά η Κυπριακή κοινωνία παρουσιάζεται συντηρητική, αυτό έχει αρχίσει να αμφισβητείται, αλλά και να προκαλεί σοβαρές ενστάσεις από συντηρητικές ομάδες μέχρι και βίαιες αντιδράσεις από ορισμένους. Ζητήματα όπως οι βασικές ελευθερίες, κοινωνικά και άλλα δικαιώματα καταπιεσμένων ομάδων και θυμάτων διακρίσεων όπως οι ομοφυλόφιλοι, θρησκευτικές ομάδες, μετανάστες, ή δικαιώματα γυναικών όπως το δικαίωμα στην έκτρωση, στο ελεύθερο διαζύγιο κτλ, ή τα περιβαλλοντικά ζητήματα είναι ζητήματα που ανοίγουν καινούρια πεδία δράσεων για εξωκομματικούς σχηματισμούς. Το δε θέμα της μετανάστευσης γίνεται όλο και πιο σημαντικό εφόσον σχετίζεται με το «ανήκειν» στο έθνος και τα κοινωνικά και οικονομικά πράγματα.

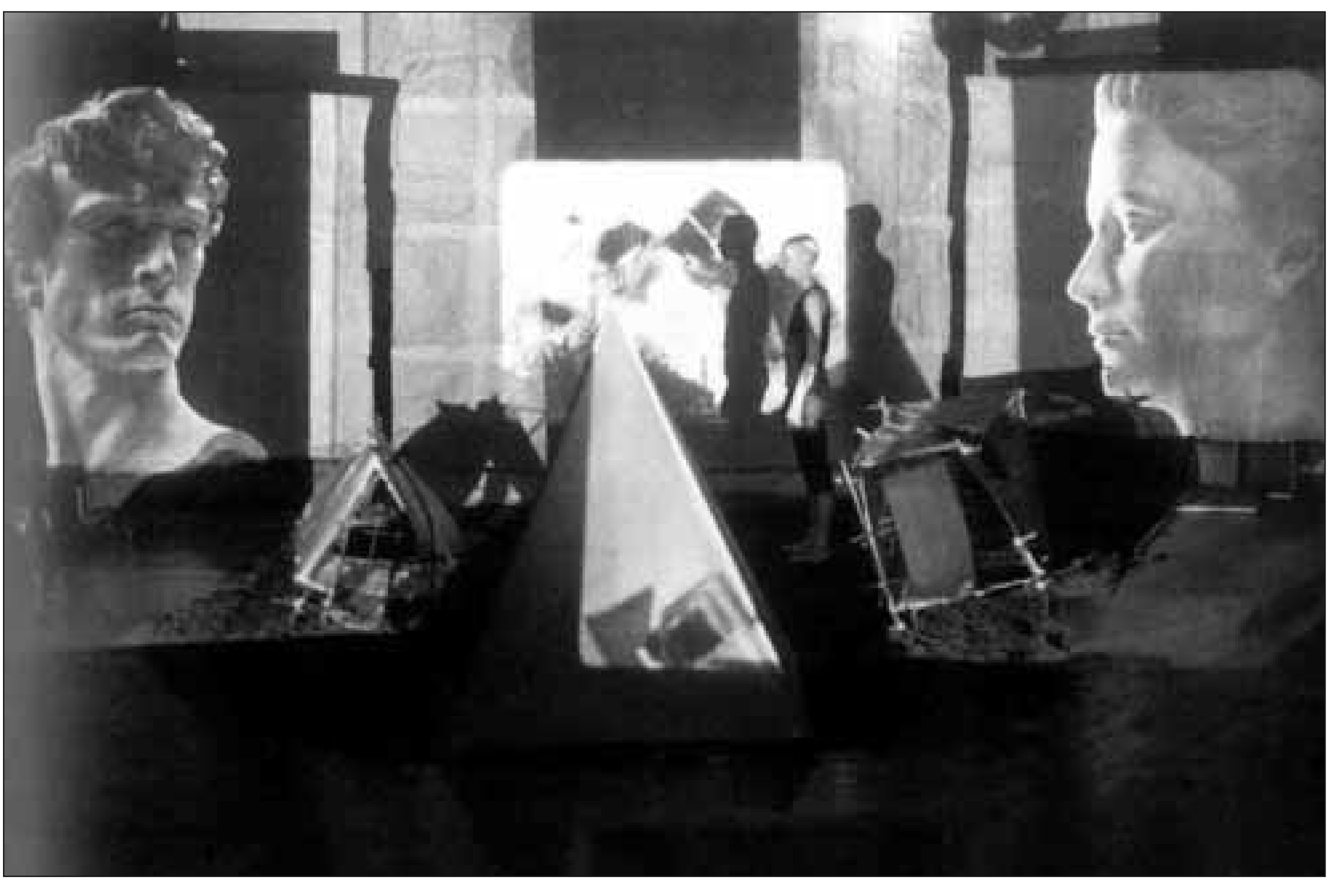
Εντούτοις δεν υπάρχει κομματική γραμμή στα πλείστα αυτά θέματα: είτε εκφράζει μια υπερκομματική διάθεση, είτε απλά τα κόμματα αδυνατούν να απαντήσουν στις νέες προκλήσεις. Εδώ είναι που αναδύονται και οι μη κομματικοί «παίχτες», που ονομάζονται «νέα κοινωνικά κινήματα». Παγκοσμίως, η ανάδυση των κινημάτων κατά του πολέμου, κατά της παγκοσμιοποίησης και τα διάφορα κινήματα για δικαιώματα και ταυτότητας αποτελούν έκφανση των κοινωνικών μεταβολών, των νέων ιδεολογικών αναζητήσεων, ίσως και των πολιτικών αδιεξόδων.

Γεννώνται ίσως νέες ρωγμές στην κοινωνία μας: Κράτος, κεφάλαιο, κόμματα, εκκλησία θέλουν φράζουν τον δρόμο σε «εξωθεσμικές» πρωτοβουλίες πολιτών και αυτόνομα κινήματα, κι ενώ καταρρέουν ηθικά και υλικά πολλές κοινωνικές πρακτικές καθυστερεί η κριτική σκέψη (βλ. συνέντευξη με Σαρρή στο ανά χείρας αφιέρωμα). Στο νεοφιλελεύθερο πλαίσιο η ασθενική «κοινωνία των πολιτών» μας συνεχίζει να είναι υποβιβασμένη, καθώς οι «μη κυβερνητικές οργανώσεις» γίνονται υποχείρια του κράτους και των χρηματοδοτών τους για να επιβιώσουν οικονομικά. Αντί να επιζητούν συμμαχίες και να αναπτύσσουν αυτόνομες πρωτοβουλίες γίνονται ανταγωνιστικές για να πάρουν τα λιγοστά ψίχουλα από τους διάφορους χρηματοδότες . Το αποτέλεσμα είναι να δημιουργείται πλέον το έδαφος για νέα σκοταδιστικά φαινόμενα στη χώρα μας: Νεοφασιστιστικά και ρατσιστικά φαινόμενα, χουλιγκανισμοί κι ανούσια βία, καθώς επίσης νέο-θρησκευτικοί φανατισμοί και νέο-ορθόδοξοι φονταμεταλισμοί σπεύδουν να καλύψουν το ιδεολογικό-υπαρξιακό κενό...

Εν τέλει;

Διανύουμε τις τελευταίες μέρες του πολιτικού μας συστήματος; Αυτό θα το κρίνει το μέλλον: ένα μέλλον που φαίνεται να διατηρεί τα μεγάλα πολιτικά σχήματα αλλά σε κατάσταση διαρκών και ραγδαίων μεταβολών, ενώ αναδύονται εξωκομματικοί σχηματισμοί που σπάζουν φραγμούς μπροστά στα νέα διλήμματα της εποχής. Όπως ραγδαία μεταβάλλεται και η κυπριακή κοινωνία μας, το ίδιο θα συμβαίνει και με τα πολιτικά κόμματα: Οι διαχωριστικές γραμμές ή βαθιές τομές εξακολουθούν, και μάλλον θα συνεχίσουν, να υφίστανται στο κυπριακό κομματικό σύστημα, έστω και αν το κομματικό σύστημα βρίσκεται σε μια χρόνια κατάσταση μεταβολής, ίσως σε κατάσταση παρατεταμένης κρίσης.

***Νομικός και Κοινωνιολόγος**

Τα κόμματα στην κούρσα της προσαρμογής

Του Χριστόφορου Χριστοφόρου*

Η κυρίαρχη άποψη συνδέει τα κόμματα με μια σειρά αρνητικές έννοιες, 'απαξίωση', 'έλλειψη εμπιστοσύνης', 'κερματισμός δυνάμεων'. Μερικοί προχωρούν στο συμπέρασμα: 'Είμαστε σε εποχές παρακμής του κομματικού φαινομένου'.

Το κόμμα ήταν ανέκαθεν φαινόμενο για αμφισβήτηση. Ταυτόχρονα, είναι πολυσύνθετη οντότητα, μέρος του κοινωνικο-πολιτικού γίγνεσθαι και υποκείμενο που επηρεάζεται από αυτό. Πέρα από αφορισμούς, αν συνδέσουμε τα κυπριακά πολιτικά κόμματα με την κοινωνία στην οποία δρουν, μπορούμε να τα κατανοήσουμε.

Φαινόμενα παρακμής

Μα γιατί υπάρχει αντίληψη για παρακμή των κομμάτων; Σε πρώτη γραμμή είναι η απομάκρυνση των πολιτών από τα κόμματα και η αλλαγή στη σχέση που τους συνδέει με αυτά. Μειώνεται ο αριθμός όσων νιώθουν ότι τους εκφράζουν τα κόμματα, η πλειοψηφία δεν ενδιαφέρεται για την πολιτική, ενώ μειώθηκαν αισθητά όσοι μετέχουν σε κομματικές δραστηριότητες. Εξέλιπαν οι κομματικές εφημερίδες και ο ρόλος καθοδηγητή μειώθηκε σε μεγάλο βαθμό.

Στα πιο πάνω προστίθεται η απαξίωση της πολιτικής και των κομμάτων. Σύμφωνα με το ευρωβαρόμετρο του φθινοπώρου 2005, 76% των Κυπρίων δεν εμπιστεύονται τα κόμματα, όσο και ο μέσος όρος στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ο βαθμός εμπιστοσύνης σημείωσε ραγδαία πτώση από 31% το Φεβρουάριο του 2004 σε 19% (17% ο μέσος όρος ΕΕ).

Τι σημαίνουν, όμως τα πιο πάνω; Είναι αρκετά να δικαιολογήσουν την άποψη για παρακμή των κομμάτων ή μήπως είναι δείκτες αλλαγής του ρόλου και της θέσης των στη σημερινή κοινωνία; Αν άλλαξαν, πού οφείλεται και σε τι συνίσταται η μεταβολή;

Νέο περιβάλλον

Η δομή της κοινωνίας άλλαξε σημαντικά στα τελευταία 20 χρόνια, επηρεάζοντας τη βάση υποστήριξης των κομμάτων. Ο τομέας των υπηρεσιών διευρύνθηκε σε βάρος της γεωργίας και της βιομηχανίας, μειώνοντας το εκτόπισμα της εργατικής τάξης. Με την παράταση του ορίου ζωής μεγάλωσε η ομάδα των ηλικιωμένων ενώ η διεύρυνση του φοιτητικού πληθυσμού στο εσωτερικό δημιούργησε νέα 'πελατεία'. Αυτά μετέβαλαν τις ανάγκες της κοινωνίας και των ομάδων της. Τα κόμματα είναι υποχρεωμένα να προτείνουν προγράμματα που λαμβάνουν υπόψη ευρύτερα συμφέροντα και να οργανωθούν διαφορετικά.

Κοινωνικές και άλλες δυνάμεις και κινήματα θέτουν ζητήματα και οδηγούν σε κινητοποιήσεις, παρακάμπτοντας τα κόμματα, τα οποία αναγκάζονται να ακολουθούν ή να οργανώνονται για να ανταποκριθούν σε νέα αιτήματα. Στο πρόγραμμά τους αναπτύσσονται νέες θεματικές για ασφάλεια και υγεία, για προστασία του περιβάλλοντος και άλλα.

Το ευρύτερο περιβάλλον έχει επίσης αλλάξει. Δεν είναι μόνο η κατάρρευση του 'υπαρκτού σοσιαλισμού', είναι και το άνοιγμα των οριζόντων, προς την Ευρώπη, αλλά και λόγω της παγκοσμιοποίησης. Η προσαρμογή των κομμάτων αρχίζει με τη διακήρυξη του ΑΚΕΛ, το μανιφέστο για το σοσιαλισμό (1990) και την πρόταση για εκσυγχρονισμό της κοινωνίας. Συνεχίζεται με το ΔΗΣΥ, που υιοθετεί το πλαίσιο «Ευρωδημοκρατία» διακηρύσσοντας το θάνατο των διαχωρισμών σε δεξιά- αριστερά κλπ. Η ΕΔΕΚ καταφέρνει, μέσα από μια διαδικασία που άρχισε με πολλές άλλες δυνάμεις, να μετασχηματίσει τον …εαυτό της σε ΚΙΣΟΣ για να επανέλθει και από Σ.Κ. ΕΔΕΚ να γίνει Κ.Σ.ΕΔΕΚ. Μετά τον Απρίλιο του 2004, η διαιρετική τομή του ΝΑΙ και του ΟΧΙ εισάγεται στο διαχωρισμό δεξιά-αριστερά και διαπερνά όλες σχεδόν τις δυνάμεις.

Νομή εξουσίας Vs προγράμματος

Το εκλογικό σύστημα άλλαξε το 1981 και το 1995, κάνοντας δυνατή την είσοδο στη Βουλή πέραν των τεσσάρων κομμάτων. Πρόσθετα, από την προεδρία Βασιλείου, η υποστήριξη στις προεδρικές αναμετρήσεις έχει αντίτιμο: Καθιερώθηκαν οι πολιτικές αντιπαροχής προς μικρές ή ασήμαντες σε εκτόπισμα δυνάμεις, στοιχείο που, με την υιοθέτηση της απλής αναλογικής, δημιουργεί μόνιμα κερματισμένο κομματικό σύστημα. Η ανάγκη πλειοψηφιών για εκλογή προέδρου, ενισχύει τη διπολικότητα των πολιτικών αντιπαραθέσεων έστω κι αν εξασθένησε-έσβησε ο διαχωρισμός σε μακαριακούς-αντιμακαριακούς. Στο εξής, η πολιτική συμμαχιών εστιάζεται στη νομή της εξουσίας σε βάρος των ιδεολογικών-προγραμματικών συγκλίσεων. Ο πολιτικός πλειστηριασμός αρχίζει 20 μήνες πριν, στην εκλογή προέδρου της Βουλής και ενισχύεται στις δημοτικές.

Ο φόβος της απομόνωσης, η εναλλαγή συμμάχων και το πέρασμα από την εξουσία στην αντιπολίτευση και τανάπαλιν οδηγούν σε ποικίλα φαινόμενα: Οι πολιτικές δυνάμεις παίρνουν νέες ετικέτες, ανάλογα με τη συγκυρία: Μπορεί να είναι πατριωτικές - δημοκρατικές δυνάμεις ή 'κυβέρνηση της δεξιάς και ακροδεξιάς' ή 'συντηρητική διακυβέρνηση'. Η ανάγκη για ιστορικό συμβιβασμό και η συμμετοχή της ΕΔΕΚ στην κυβέρνηση Κληρίδη καταλήγουν σε πόλεμο μετά την κατάρρευση της πολιτικής της υπέρβασης του ΔΗΣΥ. Τέλος, η Ευρωδημοκρατία και ο αφορισμός ότι «είναι παρωχημένοι οι ιδεολογικοί διαχωρισμοί» δεν αρκούν για απαλλαγή από ιδεολογικά σύνδρομα.

Νέα μέσα, νέες σχέσεις με την κοινωνία

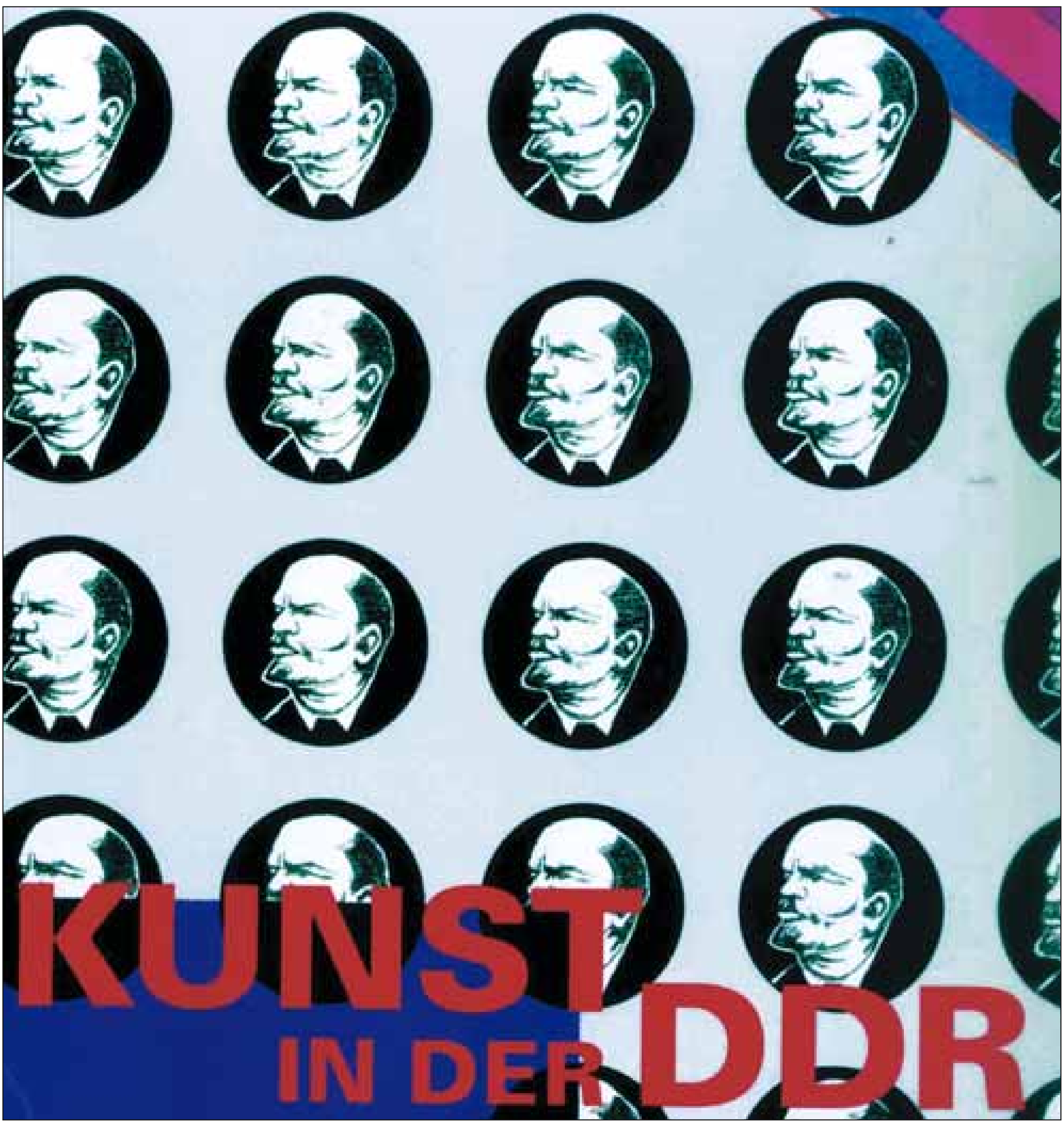
Οι σχέσεις στελεχών και ψηφοφόρων με τα κόμματα παίρνουν νέες μορφές. Η κλασική σύνδεση στελεχών μέσω της κομματικής δουλειάς, της διανομής κομματικού υλικού, της επικόλλησης αφισών και ανάρτησης πανό, της φύλαξης του υλικού από τυχόν καταστροφές από αντιπάλους έχει σχεδόν εξαλειφθεί. Τα κομματικά μηνύματα θα αναρτηθούν στις πινακίδες στους δρόμους από τους υπαλλήλους εταιριών ή θα διανεμηθούν μέσω ραδιοκυμάτων, της τηλεοπτικής εικόνας και του διαδικτύου. Η κινητοποίηση επιτυγχάνεται πλέον μέσα από τη διεύρυνση των δικαιωμάτων των μελών ή και την παραχώρηση δικαιωμάτων σε μη μέλη και κομματικούς φίλους. Στο ΑΚΕΛ, η βάση ψηφίζει για σημαντικά θέματα και επιλέγει τους υποψηφίους, στο ΔΗΣΥ και το ΔΗΚΟ όλα τα μέλη μετέχουν πλέον στις εκλογικές συνελεύσεις για εκλογή της κομματικής ηγεσίας,

ενώ φίλοι/μη μέλη μετέχουν σε κομματικά όργανα στο ΔΗΣΥ ή υποβάλλουν εισηγήσεις για υποψηφιότητες ή άλλα θέματα στο ΑΚΕΛ.

Η κυριαρχία της ραδιοτηλεόρασης, η ανάγκη για καθημερινές παρεμβάσεις, υποχρεώνουν τα πολιτικά κόμματα να έχουν άποψη και θέση ανά πάσα στιγμή. Οι οργανωτικές δομές τους πρέπει να είναι ευέλικτες και αποτελεσματικές, ενώ ειδικά θέματα επικοινωνίας και άλλα παραπέμπουν στην ανάγκη καταφυγής σε επαγγελματίες. Σαν αποτέλεσμα, όλοι χρησιμοποιούν επικοινωνιολόγους και διαφημιστικές υπηρεσίες από ιδιώτες, ενώ τα κομματικά όργανα άλλαξαν, μεταβάλλοντας τις εσωτερικές σχέσεις και τη δυναμική στα διάφορα επίπεδα εξουσίας: Το ΔΗΚΟ καθιέρωσε τις εσωτερικές εκλογές και εκδημοκράτισε την οργανωτική δομή του, παρά τα προβλήματα οργάνωσης στο πρώτο εγχείρημα πριν δέκα περίπου χρόνια. Ο ΔΗΣΥ κατάργησε την πολιτική επιτροπή, τη θέση γενικού γραμματέα και άλλα και ίδρυσε πιο ευέλικτες ομάδες όπως το εκτελεστικό γραφείο ή διοικητικά πόστα, όπως του γενικού διευθυντή, που θεωρούνται πιο αποτελεσματικά για τις απαιτήσεις της κομματικής δουλειάς.

Σήμερα, η διεύρυνση δικαιωμάτων της βάσης συμβαδίζει με την ενίσχυση της μικρής ηγετικής ομάδας στην κορυφή και με άλλες αλλαγές, στοιχεία που δημιουργούν νέα δυναμική στις εσωκομματικές σχέσεις εξουσίας. Ταυτόχρονα, είναι αδυσώπητος ο αγώνας ανάμεσα στα άτομα που στηρίζουν την επιρροή τους στις παραδοσιακές σχέσεις με στελέχη και ψηφοφόρους και σε αυτούς που επιβάλλονται μέσω της δύναμης των σύγχρονων μέσων. Στο τέλος, προβάλλουν επίσης αυτοί που έχουν μακροπρόθεσμη σχέση με τα ΜΜΕ, ηθοποιοί, ποδοσφαιριστές, δημοσιογράφοι. Εκτός από θέατρο, η πολιτική γίνεται όλο και πιο πολύ θέαμα.

***Πολιτικός αναλυτής, Εμπειρογνώμονας του Συμβουλίου της Ευρώπης στα ΜΜΕ και τις εκλογές**

Διλήμματα της Τουρκοκυπριακής Αριστεράς

Του Muhittin Tolga Özsaglam*

Η Τουρκοκυπριακή Αριστερά μετά το Δημοψήφισμα

Στη βόρειο Κύπρο, το Ρεπουμπλικανικό Τουρκικό Κόμμα (ΡΤΚ) είναι το μεγαλύτερο με 45% των ψήφων στις τελευταίες εκλογές. Είναι επίσης το πιο οργανωμένο κόμμα της αριστεράς, αν συγκριθεί με άλλα αριστερά τ/κ κόμματα, τα οποία έχουν περιορισμένους δεσμούς με τις μάζες. Το ΡΤΚ κατέφερε να κερδίσει υποστήριξη των μαζών τα τελευταία 5 χρόνια.

Η κρίση του τραπεζικού τομέα το 1999 και η οικονομική κρίση στην Τουρκία το 2001, προκάλεσαν αντιδράσεις στην κυβέρνηση της βόρειας Κύπρου (συνασπισμός του Κόμματος Εθνικής Ενότητας και του Δημοκρατικού Κόμματος) και στην οικονομική και πολιτική παρουσία της Τουρκίας. Αλλά τέτοιου επιπέδου αντιδράσεις δεν μπορούσαν να εμφανιστούν πριν την εμφάνιση του σχεδίου Ανάν, το 2002.

Το σχέδιο Ανάν αποτέλεσε επιδιωκόμενο στόχο για τους Τ/Κ αριστερούς και φιλελεύθερους (πολιτικά κόμματα, συνδικάτα και Εμπορικό Επιμελητήριο). Ακαδημαϊκοί, διανοούμενοι, ακόμα και πρώην εθνικιστές προσπάθησαν να κινητοποιήσουν τις μάζες για την αποδοχή του. Οι μάζες το είδαν ως εργαλείο για την είσοδο στην ΕΕ, που πίστευαν ότι θα φέρει πλούτο στο βόρειο τμήμα της Κύπρου και θα το ελευθέρωνε από την οικονομική κρίση της Τουρκίας. Οι συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας έγιναν μέρος της καθημερινής ζωής. Πολύς κόσμος εγκατέλειψε την υποστήριξή του για το Κόμμα Εθνικής Ενότητας (ΚΕΕ) και άρχισε να συμμετέχει στις συγκεντρώσεις, που κατά καιρούς γίνονταν με συχνότητα μία την εβδομάδα στην πρω-

τεύουσα. Από το 2003, τέτοιες εκδηλώσεις εξαπλώθηκαν σε πόλεις και χωριά. Συνθήματα όπως «ΕΕ και Λύση», «Η ειρήνη στην Κύπρο δεν μπορεί να εμποδιστεί» και «Εναντίον του Ντενκτάς» ήταν τα πιο συνηθισμένα, ενώ το ΡΤΚ πρωτοστατούσε και οργάνωνε τις μάζες. Επίσης, άρχισε να ασχολείται με τους «Τούρκους έποικους», και προσπαθούσε να τους κινητοποιήσει, πράγμα που πέτυχε μερικώς. Συνεπώς το ΡΤΚ γινόταν το κόμμα των μαζών, και όσοι το έβλεπαν με προκατάληψη άρχισαν ν' αλλάζουν στάση σύμφωνα με τις αλλαγές πολιτικής του. Συνεπώς το ΡΤΚ έτεινε προς το κέντρο, σε μια πορεία που άρχισε με την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης.

Μετά το Δημοψήφισμα

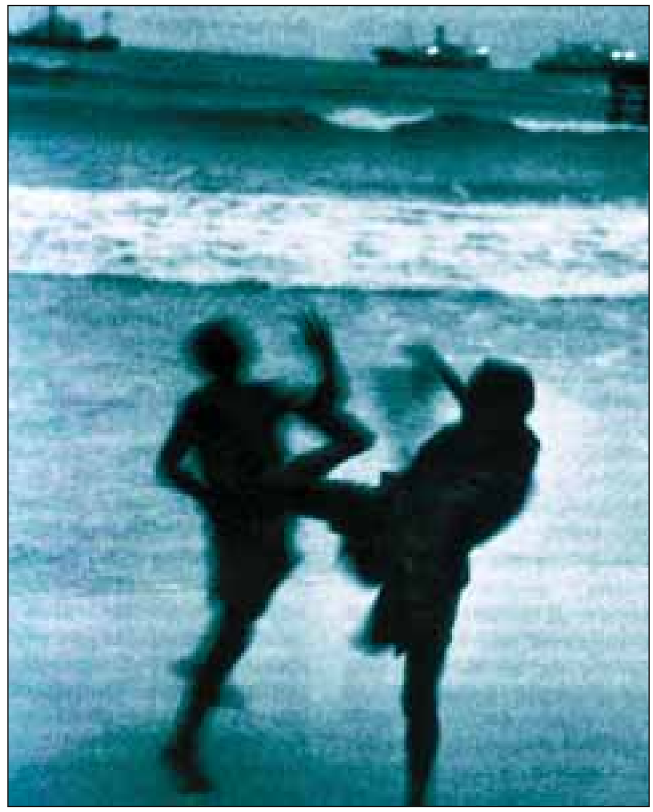
Μετά τη Διάσκεψη Κορυφής του Μπέργκενστοκ, τα αριστερά κόμματα και τα συνδικάτα άρχισαν να εμπλέκονται στην καμπάνια του 'ΝΑΙ' για το δημοψήφισμα στη Βόρειο Κύπρο. Στη νότια Κύπρο, το ΑΚΕΛ αποφάσισε να μην πουν 'ΝΑΙ' στο σχέδιο Ανάν, κάτι που αποτέλεσε μεγάλη απογοήτευση για το ΡΤΚ και τους Τ/Κ. Λόγω των ιστορικών δεσμών του ΡΤΚ και του ΑΚΕΛ, το δεύτερο αποτελούσε ελπίδα για όλους σχεδόν τους Τ/Κ αριστερούς.

Στις εκλογές του Φεβρουαρίου του 2005, το ΡΤΚ κέρδισε 24 έδρες από τις 50, και έγινε ο μεγαλύτερος εκπρόσωπος της «αριστεράς» στη Βουλή. Ο Ταλάτ έγινε πρόεδρος τον Απρίλη του 2005 και άφησε την προεδρία του ΡΤΚ, την οποία ανέλαβε ο Φερντί Σαμπίτ Σογιέρ, μαζί με την πρωθυπουργία στην κυβέρνηση συνασπισμού..

Το δίλημμα του ΡΤΚ: Μαζί ή χώρια από το ΑΚΕΛ

Μετά το δημοψήφισμα, το ΡΤΚ δεν μπορούσε να ανταποκριθεί στα αιτήματα των τουρκοκυπρίων για τη διαδικασία εκδημοκρατισμού, όπως την εξάρτηση της αστυνομίας από το στρατιωτικό πλαίσιο, αφού η κυβέρνηση είναι ακόμα αδύναμη μπροστά στους Τούρκους στρατιωτικούς. Το ΡΤΚ έχει μαζική υποστήριξη, η οποία όμως δεν μπορούσε να πολιτικοποιηθεί ιδεολογικά αλλά κινητοποιήθηκε μόνο με το θέμα της επανενοποίησης της Κύπρου και το σχέδιο Ανάν. Συνεπώς, το ΡΤΚ χρειάζεται μαζική υποστήριξη για να ακολουθήσει τη διαδικασία εκδημοκρατισμού στη Βόρειο Κύπρο, αλλά αυτό δεν είναι δυνατόν κάτω από τις παρούσες συνθήκες γιατί χρειάζεται πρώτα απ' όλα το ιδεολογικό πλαίσιο για το ίδιο το κόμμα και η διαδικασία εκπαίδευσης του κόμματος. Σήμερα το ΡΤΚ δεν έχει πολιτική ταυτότητα· η μόνη του ταυτότητα είναι η προσπάθεια επίτευξης ειρήνης με βάση το σχέδιο Ανάν. Το στόχο αυτό όμως δεν μπορεί να τον επιτύχει μόνο του, γιατί πρέπει να συνεργαστεί με τα ελληνοκυπριακά πολιτικά κόμματα και τις ηγεσίες ώστε να επιτευχθεί μια συμφωνία ειρήνευσης.

Το ΑΚΕΛ ωστόσο έχει απογοητεύσει το ΡΤΚ και άλλους Τ/Κ. Μετά το δημοψήφισμα, το ΡΤΚ άρχισε να κριτικάρει αυστηρά όχι μόνο τον Παπαδόπουλο αλλά και το ΑΚΕΛ το οποία καμιά φορά εκφράζεται με εθνικιστικό λόγο και βλάπτει τις δι-κοινοτικές σχέσεις. Φυσικά, το ΡΤΚ έχει το δικαίωμα να κριτικάρει τη θέση του ΑΚΕΛ αλλά όχι με εθνικιστικό λόγο. Κατά τη γνώμη μου, πρέπει το ΡΤΚ να κριτικάρει πρώτα το σοβιετικό του παρελθόν και τις άνισες σχέσεις με το ΑΚΕΛ, οι οποίες υπήρχαν κατά την περίοδο του Οζγκέρ Οζγκούρ. Αλλά πρέπει αυτή η κριτική να γίνει από κοινού με το ΑΚΕΛ, και να υπάρξει διάλογος βασισμένος σε ισοτιμία. Σε κάθε περίπτωση, όλα τα κόμματα έχουν διλήμματα. Το ΑΚΕΛ στη νότια Κύπρο (Κυπριακή Δημοκρατία) έχει προνόμια λόγω της θέσης του στην κυβέρνηση, ενώ το ΡΤΚ επίσης εξυπηρετείται από την υπάρχουσα τάξη. Η συμμετοχή στην κυβέρνηση είναι επικίνδυνη για το ΡΤΚ μακροπρόθεσμα, γιατί τόσο «οι ομάδες συμφερόντων» όσο και οι μάζες μπορούν να το ωθήσουν να εγκαταλείψει τις φιλειρηνικές του θέσεις.

Οι μη κυβερνητικές οργανώσεις KTOS, KTOES και άλλες, δεν είναι ικανοποιημένες από την κυβερνητική πολιτική για την οποία διαμαρτύρονται, και επικρίνουν το ΡΤΚ ως μέρος του κατεστημένου.

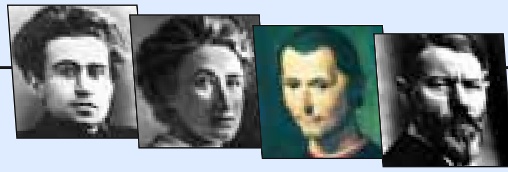
Ο Μεχμέτ Αλί Ταλάτ, που προσπαθεί ακόμα για την ειρήνη στην Κύπρο, επίσης κριτικάρει καμιά φορά αυστηρά το ΑΚΕΛ και τον Παπαδόπουλο. Πάντα τα βάζει με την Ε/Κ ηγεσία, αλλά πριν το δημοψήφισμα ξέχασε τις ευαισθησίες της Ε/Κ κοινότητας. Φυσικά αυτό δεν ισχύει μόνο για τον κ. Ταλάτ, αλλά και για άλλους πολιτικούς, ακαδημαϊκούς, καλλιτέχνες, δημοσιογράφους και το κόσμο της βόρειας Κύπρου. Γενικά οι Τ/Κ δεν ενδιαφέρθηκαν για τις ευαισθησίες των Ε/Κ. Καμιά φορά ξεχνιέται ότι η ομοσπονδία για να γίνει χρειάζεται τη συναίνεση όλων των κομμάτων (και των δύο πλευρών) κατά τη διαδικασία του δημοψηφίσματος.

Οι παίχτες του Παιχνιδιού: ΡΤΚ και ΑΚΕΛ

Τελικά, αν μιλάμε για την ύπαρξη αριστερής ιδεολογίας στη βόρειο Κύπρου, υπάρχει κενό, και υπάρχουν μόνο αριστερές προσωπικότητες. Αλλά, το ΡΤΚ και το ΑΚΕΛ πρέπει να αναπτύξουν τις σχέσεις τους για το μέλλον του νησιού. Το ΑΚΕΛ έχει μεγάλη ευθύνη και μπορεί να επιδράσει ακόμα και στη στάση του ΡΤΚ και των Τ/Κ. Επίσης το ΑΚΕΛ πρέπει να αφήσει της προκαταλήψεις του και να συνεργαστεί με όλες τις πολιτικές δυνάμεις στο Νότο, (περιλαμβανομένου του ΔΗΣΥ) για να επιτευχθεί η ειρήνη στο νησί. Από την άλλη μεριά, και το ΡΤΚ έχει μεγάλη ευθύνη να διατηρήσει το διάλογο με τις Ε/Κ φιλειρηνικές δυνάμεις, αλλά να προσέχει περισσότερο τις ευαισθησίες της ελληνοκυπριακής πλευράς.

Η ειρήνη δεν είναι δυνατή στην Κύπρο χωρίς το ΡΤΚ και το ΑΚΕΛ. Και οι δυο πλευρές πρέπει να συνεργαστούν για την «κοινή γλώσσα» και την «κοινή ταυτότητα» στο νησί. Γιατί δεν ξεχνούμε ότι οι ομοσπονδίες απαιτούν τη συναίνεση όλων των πλευρών, και των δύο κοινοτήτων.

***Πολιτικός Επιστήμονας και Λέκτορας Πανεπιστημίου**

Είπαν για το Κόμμα...

Είναι καλύτερα για τον ηγεμόνα να τον φοβάται ο κόσμος αντί να τον αγαπά. Γιατί ο φόβος είναι ένα αίσθημα που ο ηγεμόνας ελέγχει ενώ η αγάπη είναι ένα αίσθημα που ελέγχει η μάζα.

Μακιαβέλι - *Ο Ηγεμόνας*

Ο σύγχρονος ηγεμόνας, ο μύθος - ηγεμόνας, δεν μπορεί να είναι πραγματικό πρόσωπο, ένα άτομο συγκεκριμένο· μπορεί να είναι μονάχα ένας οργανισμός· ένα σύνθετο στοιχείο της κοινωνίας, που σ' αυτό έχει ήδη αρχίσει να συγκεκριμενοποιείται μια συλλογική βούληση, αναγνωρισμένη και συγκεκριμενοποιημένη μέσα από τη δράση της. Τον οργανισμό αυτό τον έχει δώσει η ιστορική εξέλιξη και είναι το πολιτικό κόμμα: στον πρώτο του πυρήνα συνοψίζονται σπέρματα της συλλογικής θέλησης που τείνουν να γίνουν γενικά και συνολικά.

Αντόνιο Γκράμσι, *Για τον Μακιαβέλι*

Σ' όλες τις κοινωνίες υπάρχουν δύο τάξεις ανθρώπων - η τάξη που κυβερνά και η τάξη που κυβερνάται.

Gaetano Mosca

Τα δημοκρατικά ρεύματα της ιστορίας μοιάζουν λοιπόν με αέναα κύματα της θάλασσας, που σκάνε πάντοτε στην ακτή, αλλά και ανανεώνονται ολοένα. Το θέαμα τους εγκαρδιώνει και τους αποκαρδιώνει συνάμα. Μόλις η δημοκρατία φτάσει σ' ένα ορισμένο εξελικτικό στάδιο, επέρχεται η διαδικασία εκφυλισμού, κατά τη διάρκεια της οποίας αποκτά αριστοκρατικό πνεύμα, ενίοτε και οι αριστοκρατικές μορφές, προσεγγίζοντας προς ότι έταξε σκοπό της να καταπολεμήσει. Τότε αναφαίνονται από τους κόλπους της νέοι κατακριτές, οι οποίοι την κατηγορούν για ολιγαρχία. Έπειτα όμως ενσωματώνονται εν τέλει και αυτοί στην κατεστημένη κυρίαρχη τάξη. Εναντίον τους εξεγείρονται τώρα νέοι αγωνιστές της ελευθερίας επικαλούμενοι δημοκρατικές αρχές. Τέλος δεν έχει η άγρια αυτή διαπάλη μεταξύ του αθεράπευτου ιδεαλισμού των νέων και της αθεράπευτης αρχομανίας των παλαιοτέρων. Ολοένα νέα κύματα σκάζουν στην ίδια πάντοτε ακτή. Ιδού το μυχιότερο γνώρισμα της ιστορίας των πολιτικών κομμάτων.

Ρόμπερτ Μίχελς

Ένα κόμμα μπορεί να αντιπροσωπεύει ταξικά συμφέροντα, ή τα συμφέροντα ενός κοινωνικού στρώματος (δηλαδή μιας ομάδας με κοινό τρόπο ζωής και κοινό επίπεδο κοινωνικής εκτίμησης), και να στρατολογεί τους οπαδούς τους από μια τάξη ή από ένα κοινωνικό στρώμα. Στις περισσότερες περιπτώσεις είναι εν μέρει ταξικά και εν μέρει βασίζονται σε κοινωνικά στρώματα, αλλά υπάρχουν και περιπτώσεις όπου δεν βασίζονται ούτε στο ένα ούτε στο άλλο. […]

Η ύπαρξη των κομμάτων είναι δυνατή μόνον εντός κοινοτήτων οι οποίες οι οποίες είναι κοινωνικοποιημένες , δηλαδή διαθέτουν μια κάποια ορθολογιστική διάταξη και ένα μηχανισμό προσώπων που είναι έτοιμα να διεκπεραιώσουν αυτή τη διάταξη. Ακριβώς η επιρροή αυτού του μηχανισμού και, ει δυνατόν, η σύνθεση του από κομματικούς οπαδούς είναι ο στόχος των κομμάτων […]

Μπορούν να αποτελούν εφήμερα ή αειθαλή μορφώματα, και τα μέσα τους προς απόκτηση δύναμης μπορούν να είναι τα πλέον διαφορετικά, από τη γυμνή βία κάθε είδους μέχρι την επιδίωξη εκλογικών ψήφων, με αδέξια ή εκλεπτυσμένα μέσα: χρήμα, κοινωνική επιρροή, δύναμη λόγου, υποβολή ή χοντροειδής εξαπάτηση και μέχρι και αδέξια ή περισσότερο εκλεπτυσμένη τακτική της κωλυσιεργίας εντός των κοινοβουλευτικών επιτροπών.

Μαξ Βέμπερ

Η σύγχρονη δημοκρατία δεν είναι νοητή χωρίς τα πολιτικά κόμματα.

E. E. Schattschneider 1942

Κανένας πολιτικός θεσμός δεν διαμορφώνει το πολιτικό τοπίο μιας δημοκρατικής χώρας περισσότερο από το εκλογικό της σύστημα και τα πολιτικά της κόμματα. Και κανένας άλλος θεσμός δεν έχει επιδείξει τόσο μεγάλη ποικιλία.

Robert Dahl, *Περί Δημοκρατίας*

Οι κομμουνιστές δεν αποτελούν ένα ξεχωριστό κόμμα που αντιτίθεται στα άλλα εργατικά κόμματα. Δεν έχουν συμφέροντα που ξεχωρίζουν από τα συμφέροντα του προλεταριάτου στο σύνολό του. Δεν διατυπώνουν ξεχωριστές αρχές, που σύμφωνα μ' αυτές θα θέλανε να πλάσουν το προλεταριακό κίνημα. Οι κομμουνιστές διαφέρουν από τα άλλα προλεταριακά κόμματα μονάχα κατά τούτο: ότι από τη μια μεριά, στους αγώνες των προλετάριων των διαφόρων εθνών τονίζουν και επιβάλλουν τα συμφέροντα που είναι κοινά σ' όλο το προλεταριάτο και ανεξάρτητα από την εθνότητα. Και από την άλλη, στις διάφορες βαθμίδες ανάπτυξης του αγώνα ανάμεσα στο προλεταριάτο και στην αστική τάξη, εκπροσωπούν πάντα τα συμφέροντα του κινήματος στο σύνολό του. Στην πράξη λοιπόν οι κομμουνιστές είναι το πιο αποφασιστικό τμήμα των εργατικών κομμάτων όλων των χωρών, το τμήμα που τα κινεί πάντα προς τα εμπρός. Θεωρητικά, πλεονεκτούν από την υπόλοιπη μάζα του προλεταριάτου, στην κατανόηση των όρων, της πορείας και των γενικών αποτελεσμάτων του προλεταριακού κινήματος.

Μάρξ και Ένγκελς, *Το Κομμουνιστικό Μανιφέστο*

Εάν σταματήσεις τους φυσικούς παλμούς ενός ζωντανού οργανισμού, τον αποδυναμώνεις και μειώνεις την αντίσταση και το μαχητικό του πνεύμα -στην περίπτωση αυτή όχι μόνο απέναντι στον οπορτουνισμό, αλλά επίσης (και αυτό είναι το σημαντικό) απέναντι στην υπάρχουσα κοινωνική τάξη. Τα μέσα που προτείνονται στρέφονται ενάντια στο σκοπό που υποτίθεται ότι υπηρετούν.

Ρόζα Λούξεμπουργκ

Ποτέ δεν έγραφα, ότι ένα πολιτικό κόμμα είναι ένας ιδεολογικός κρατικός μηχανισμός (ΙΜΚ). Μάλιστα είπα (έστω και σύντομα, το ομολογώ) κάτι εντελώς διαφορετικό δηλαδή ότι τα πολιτικά κόμματα είναι μόνο «συστατικά μέρη» ενός ειδικού ΙΜΚ: του πολιτικού ΙΜΚ, που υλοποιεί την πολιτική ιδεολογία της κυρίαρχης τάξης, ας πούμε: στο «συνταγματικό του καθεστώς» (τα «συντάγματα» στην εποχή της μοναρχίας του παλιού καθεστώτος, το κοινοβουλευτικό αντιπροσωπευτικό καθεστώς υπό την αστική τάξη στις «φιλελεύθερες» φάσεις της).

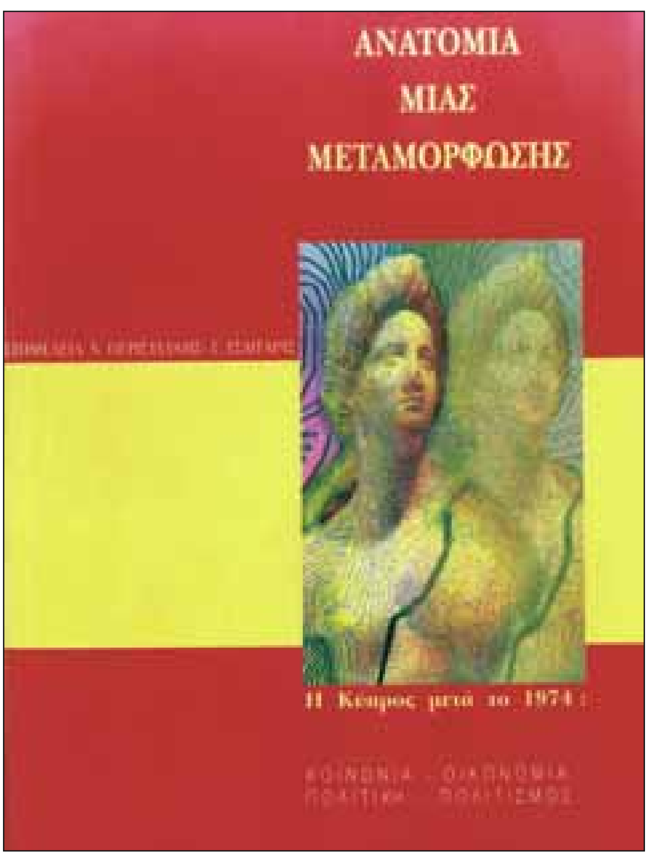
Λουί Αλτουσέρ, *Για τους Ιδεολογικούς Κρατικούς Μηχανισμούς*

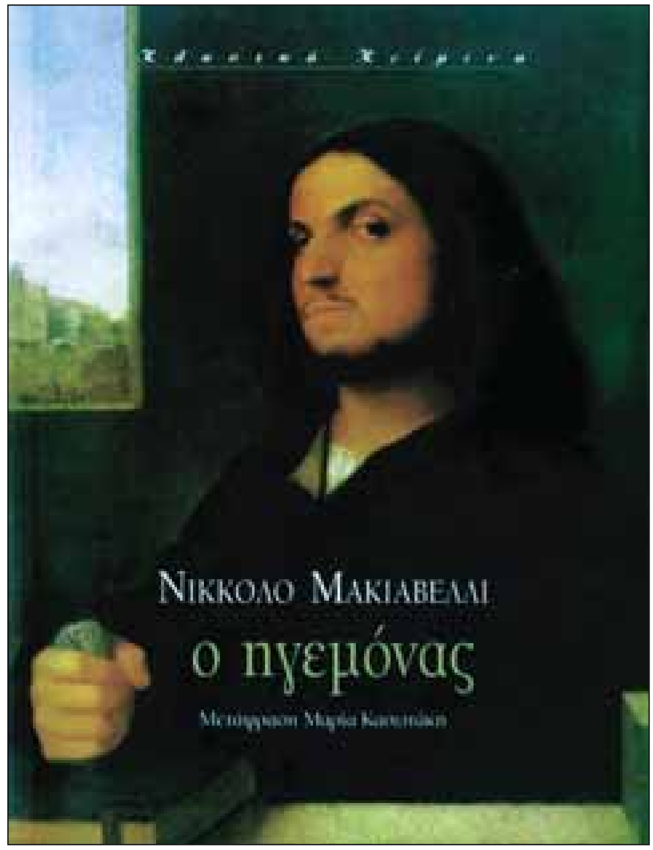
Πολιτικά Κόμματα στην Κύπρο

- Μιχάλης Ατταλίδης, Social Change and Urbanization in Cyprus - A Study of Nicosia, Social Research Centre (1981) και «Τα κόμματα στην Κύπρο 1878-1955», σε Κυπριακά: Διαλέξεις Λαϊκού Πανεπιστημίου τ.2, σσ. 125-152, Λευκωσία 1986, και Π. Τζερμιά (2000) Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας, 2 Τόμοι, εκδ. LIBRO, Αθήνα αποτελούν πολύτιμη πηγή για το αντικείμενο από ιστορικής σκοπιάς.

- Τα βιβλία των Άριστου Κάτση Οι Προεδρικές εκλογές 1959-1998, Λεόντιου Ιεροδιακόνου, Τεθλασμένη Πορεία, εκδ. ΑΛΗΘΕΙΑ και Σούλας Ζαβού, Σ. (2002), Τα πολιτικά κόμματα της Κύπρου στον 20ό αιώνα, Καστανιώτη, έχουν ενδιαφέρουσες πηγές για τα κόμματα και τις αντιπαραθέσεις μετά την ανεξαρτησία.

- Για τις πιο πρόσφατες διαχωριστικές γραμμές ανάμεσα στους «Κυπροκεντρικούς και Ελληνοκεντρικούς» βλ. τα κείμενα των Γιάννη Παπαδάκη και Νίκου Περιστιάνη στο συλλογικό Περιστιάνης, Ν. και Τσαγγαράς Γ. (επιμ.), Ανατομία μιας μεταμόρφωσης. Η Κύπρος μετά το 1974 - κοινωνία, οικονομία, πολιτική, πολιτισμός, Intercollege Press, σ. 123-156, Παναγιώτου, Α. (1996) Κυπριωτισμός, και Μαυράτσας, Κ. (1998) Όψεις του ελληνικού εθνικισμού στη Κύπρο, Αθήνα: Κατάρτι. Στην μετέπειτα εργασία του ο Καίσαρ Μαυράτσας, Κ. (2003) Εθνική Ομοψυχία του Ελληνικού Εθνικισμού, εκδ. Κατάρτι, Αθήνα, αναπτύσσει την θεώρηση του «πελατειακού κορπορατισμού» για την Κύπρο.

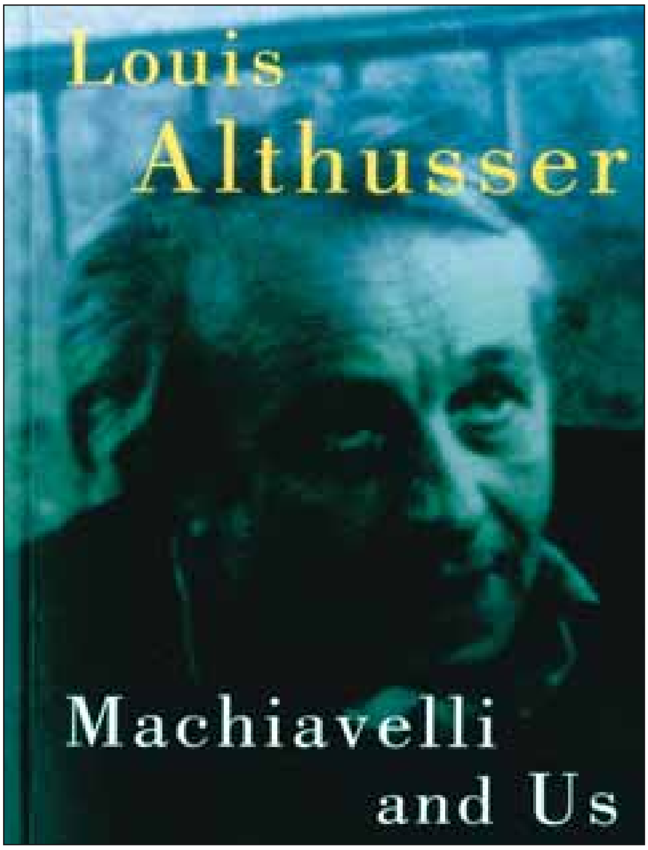

- Από ελληνοκεντρική οπτική αναπτύσσονται από τους Πρόδρομο Προδρόμου, Σάββα Παύλου κ.ά. ενώ το Ελλαδικό περιοδικό Αρδην έχει άρθρα αυτής της σχολής.

- Τα πρώτα κείμενα που θέτουν το ζήτημα της Κυπριακής συνείδησης γράφτηκαν αμέσως μετά το 1974 μέχρι και τις αρχές της δεκαετίας του 1980: βλ. Attalides, M. (επιμ.)(1979) Cyprus Nationalism and International Politics, Edimborough: Q Press και Attalides, M. (επιμ.), Cyprus Reviewed, Nicosia, Κιτρομηλίδης, Π. (1982) «Το ιδεολογικό πλαίσιο της πολιτικής ζωής στην Κύπρο», Τενεκίδης, Γ. και Κρανιδιώτης, Γ. (επιμ.) Κύπρος - Ιστορία, προβλήματα και αγώνες του λαού της, Αθήνα.

- Για την εκλογική συμπεριφορά των Κυπρίων σε σχέση με τα κόμματα το έργο του Χριστοφόρου Χριστόφορου είναι ιδιαίτερα σημαντικό (βλ. Χριστοφόρου & Χατζηκυριάκος, Βουλευτικές, Ιστορία Αριθμοί Ανάλυση, 1996, εκδ. Intercollege, Christophorou, C. (2001) 'Consolidation and Continuity Through Change: Parliamentary Elections in Cyprus, May 2001', South European Society and Politics, vol. 6, no.2, pp. 97-118.

- Για το θέμα κόμματα, κράτος και κοινωνία πολιτών στην Κύπρο βλ. Mavros, Efstathios and Monica Ioannidou, "Civil Society in the Southern Part of Cyprus", Civicus: Civil Society Index Report for Cyprus, An assessment of Civil Society in Cyprus: A Map for the Future , Electronic Document, 2005.σελ. 58.

■ Για τον Τουρκοκυπριακό πολιτικό και κομματικό διαχωρισμό το βιβλίο της Αναγνωστοπούλου, Σ. (2004) Τουρκικός εκσυγχρονισμός - Ισλάμ και Τουρκοκύπριοι στη δαιδαλώδη διαδρομή του κεμαλισμού, Αθήνα: Βιβλιόραμα.

Γενικά για τη Πολιτική Κουλτούρα και κόμματα

■ Δύο σημαντικά έργα είναι Μουζέλης, Ν. Νεοελληνική Κοινωνία: Όψεις Υπανάπτυξης. Αθήνα, Εξάντας, 1978, και Δεμερτζής, Ν. (Επιμ.), Η Ελληνική Πολιτική Κουλτούρα Σήμερα. Αθήνα, Εκδ. Οδυσσέας, 1994.

Κλασικά κείμενα:

Γενικά

■ Φρανσουά Στελε, Εβελιν Πιζιε-Κουσνερ Οι Πολιτικές Αντιλήψεις του 20ου Αιώνα, εκδ. ΡΑΠΠΑ.

■ Almond, Gabriel A., "The Study of Political Culture" in Lane Crothers and Charles Lockart (eds), Culture and Politics: A Reader. New York: St. Martin's Press, 2000

Θεωρίες των Ελίτ

■ Βλ. Νίκολο Μακιαβέλλι Ο Ηγεμόνας.

■ Ρόμπερτ Μιχελς Κοινωνιολογία των Πολιτικών Κομμάτων στη Σύγχρονη Δημοκρατία, Έρευνες γύρω από τις Ολιγαρχικές Τάσεις του Ομαδικού Βίου, Εκδ. Γνώση.

Βεμπερική Θεωρία

■ Βλ. Μαξ Βέμπερ Κοινωνιολογία του Κράτους, εισαγωγή-μετάφραση Μιχ. Γ. Κυπραίος, εκδ. Κένταυρος σελ. 88-127 και Η επιστήμη ως επάγγελμα , εισαγωγή-μετάφραση Μιχ. Γ. Κυπραίος, εκδ. Παζήση σελ. 95-132.

Μαρξιστική Θεώρηση

■ Μάρξ και Έγκελς, Το Κομμουνιστικό Μανιφέστο, Αντόνιο Γκράμσι (2005) Για τον Μακιαβέλλι, για την πολιτική και για το σύγχρονο κράτος, εκδ. Ηριδανός, Αθήνα. Αλτουσέρ, Λ. «Σημείωση σχετικά με τους Ιδεολογικούς Μηχανισμούς του κράτους (ΙΜΚ)», Θέσεις, τ. 21, 1987, httpQ//www.theseis.com/1-75/theseis/t21/t21f/simeiwsi.htm

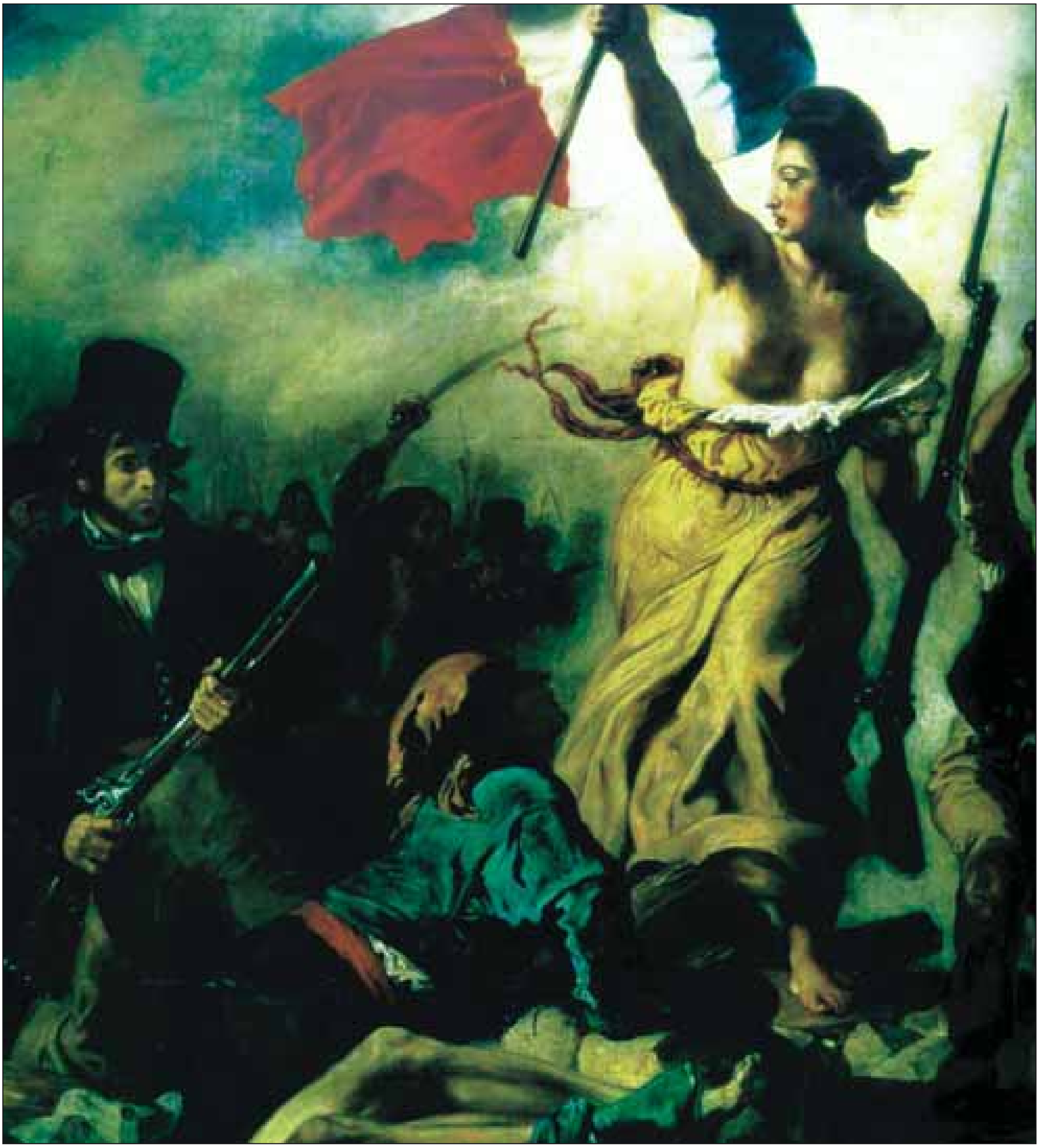
Πλουραλιστική Θεωρία

■ Ρομπερτ Νταλ [Dahl, R.] Περί Δημοκρατίας , εκδ. Ψυχογιός

Σήμερα

■ Για τα σημερινά διλήμματα και την παρακμή των κομμάτων όπου γίνεται μια εξαιρετική αξιολόγηση της υφιστάμενης βιβλιογραφίας βλ. Jose Ramon Monetero and Richard Gunter The Literature on Political Parties: A Critical Reassessment, Institut de Ciencies Politques Sociales (Espana) at http://ww.icps.es και Dalton, R. J. and Watternberg, M. P. (ed.) Parties without Partisans, Political Change in Advanced Industrial Democracies, Oxford University Press.

Κόμματα, Έθνος, Εθνικισμός

Κοινός ορισμός του τι είναι πολιτικό κόμμα, δεν υπάρχει. Για μερικούς, κόμμα είναι ένας φορέας ιδεολογίας, διακριτής από εκείνες των άλλων κομμάτων. Για άλλους, τα κόμματα διαφοροποιούνται όχι τόσο στους στόχους, όσο στα διαφορετικά προγράμματα για την επίτευξη των στόχων. Για άλλους, κάθε κόμμα εκφράζει συμφέροντα διαφορετικών κοινωνικών ομάδων. Όμως, σε ποιον άραγε απ' όλους τους ορισμούς ανταποκρίνονται τα ελλαδίτικα κόμματα, όταν σε κρίσιμα θέματα η συμπεριφορά τους διακρίνεται από μιαν εκπληκτική ομοθυμία, συνήθως αντίθετη με την κατά πλειοψηφία άποψη των ευρωπαίων εταίρων μας; Η ομόθυμη, από όλα τα κόμματα, ανάδειξη του διεθνώς καταζητούμενου Οτσαλάν ως εθνικού ήρωα, η ομόθυμη συμπαράσταση στον εγκληματία Μιλόσεβιτς, η ομόθυμη αντίθεση στην παγκοσμιοποίηση, ο ομόθυμος μέχρις υστερίας αντιαμερικανισμός, είναι μερικά μόνο παραδείγματα. Κανένας ορισμός των κομμάτων δεν περιλαμβάνει και δεν ερμηνεύει αυτή τη συμπεριφορά, που ισοπεδώνει όλες τις διαφορές και θυμίζει ολοκληρωτισμό δικτατορικού καθεστώτος. Μόνο μια λέξη τη συνοψίζει: εθνικισμός

Του Διονύση Γουσέτη*

Μα, γιατί χρησιμοποίησα τη λέξη 'εθνικισμός' και όχι 'πατριωτισμός'; Τι διαφέρουν αυτά τα δυο; Ενώ η διαφορά τους είναι σημαντική, οι εθνικιστές σκόπιμα συγχέουν τις δυο έννοιες, αφού κανένας εθνικιστής δεν παραδέχεται ότι είναι εθνικιστής. Απατηλά αναγορεύουν τους εαυτούς τους σε ιδεολόγους πατριώτες. Ο πατριωτισμός, όμως, δεν είναι ιδεολογία. Πατριωτισμός είναι να αγαπάς την πατρίδα σου, δηλαδή τους κοντινούς σου. Είναι φυσιολογικό, είναι πανανθρώπινο, είναι διαχρονικό: τους καταλαβαίνεις και σε καταλαβαίνουν καλύτερα απ' όσο οι παραπέρα. Το αν αυτούς τους κοντινούς κάποιοι τους ονόμασαν 'έθνος', αυτό είναι κάτι που στην ιστορία της ανθρωπότητας είναι μάλλον πρόσφατο: εφευρέθηκε από τους Ευρωπαίους μόλις τον 18ο αιώνα και ήδη τα αδιέξοδά του ωθούν πολλούς Ευρωπαίους σε αναθεώρηση της έννοιας αυτής, υπέρ της υπερεθνική ευρωπαϊκής οντότητας.

Ο εθνικιστής δεν αγαπάει. Ο εθνικιστής μισεί. Για τους εθνικιστές, η ιστορία μοιάζει με ταινία ουέστερν, όπου Εμείς είμαστε οι 'καλοί' και οι Άλλοι οι 'κακοί' (Νίκος Δήμου). Μας επιβουλεύονται. Συνωμοτούν μόνιμα εναντίον των «εθνικών δικαίων» μας. Οφείλουμε κι εμείς να τους μισούμε και οφείλει αυτή να είναι η εξωτερική πολιτική μας. Όποιος δεν τους μισεί είναι προδότης, άρα και αυτός μισητός. Ο εθνικισμός, είναι πράγματι ιδεολογία: μια ιδεολογία μίσους. Όμως, πέρα απ' αυτήν, ανθίζει και ως επικερδές επάγγελμα για τους επιτήδειους.

Ωστόσο, αν για τις μεγάλες, τις δυνατές χώρες, όλα τα παραπάνω είναι μια μόνο από τις διαστάσεις του πολιτικού βίου τους, για τις μικρές, όπως η Ελλάδα, η εξωτερική πολιτική αποκτά καθοριστική σημασία, αφού μοιραία αυτές εξαρτώνται περισσότερο από τη διεθνή αποδοχή τους. Για την Κύπρο, τα πράγματα είναι ακόμα πιο σφιχτά. Το μέγεθός της καθιστά την διεθνή αποδοχή της μονόδρομο για την επιβίωσή της. Μέχρι σήμερα επιβίωσε και ήκμασε από τη βιομηχανία των υπηρεσιών (service industry). Υπήρξε και εξακολουθεί να είναι ισχυρό οικονομικό και τουριστικό κέντρο για την περιοχή και μόνον έτσι μπορεί να συνεχίσει να επιβιώνει και να ευημερεί.

Παρ' όλα αυτά, η εξωτερική πολιτική της Ελληνοκυπριακής ηγεσίας, από συστάσεως Κυπριακής Δημοκρατίας, ακόμα και νωρίτερα, υπονομεύει συστηματικά αυτό τον όρο της επιβίωσης και ευημερίας. Αντιμετώπισε το κυπριακό ως «εθνικό θέμα», που «απαιτεί το εθνικό δίκιο», και όχι ως εσωτερικό θέμα συμβίωσης δυο κοινοτήτων. Έκτοτε, τα πολιτικά κόμματα εγκλωβίστηκαν στον ανταγωνισμό της πλειοδοσίας σ' αυτόν τον απατηλό «πατριωτισμό». Από πίσω ωθούν και όσοι άλλοι ψωμίζονται από αυτόν: έμποροι όπλων, δημοσιογράφοι με μπεστ σέλλερ αποκαλύψεις συνωμοσιών ανθελλήνων ιμπεριαλιστών -οι πολιτικοί σπεύδουν να τις επαινέσουν- και καμπόσοι άλλοι. Το αποτέλεσμα αυτής της αλυσίδας των στερεοτύπων είναι τελικά η ήττα του ίδιου του τόσο φανατικά διεκδικούμενου «εθνικού δικαίου».

Πάντα οι εθνικιστές έβλαπταν το έθνος. Στα 50 χρόνια που πέρασαν, η Ελληνοκυπριακή ηγεσία, με αρωγή της «μητέρας πατρίδας», προσέφυγε επανειλημμένα στον ΟΗΕ για να βρει το «εθνικό δίκιο» της. Ο ΟΗΕ και άλλοι διεθνείς οργανισμοί επεξεργάστηκαν σειρά σχεδίων. Όλα τα απέρριψε η Ε/κ ηγεσία. Αντίστοιχη αδιαλλαξία έδειξαν και οι Τουρκοκύπριοι, με την αρωγή της δικής τους «μητέρας πατρίδας». Κάθε κοινότητα διακήρυσσε ότι η διεθνής κοινότητα επεξεργάζεται συστηματικά το χαμό της από την Άλλη. Πόσο ωφέλησε τις δυο κοινότητες αυτή η αδιαλλαξία; Οι μεν Ε/κ, που αποτελούν το 80% του πληθυσμού, έχουν επικράτεια μόνο στο Νότιο 60% του εδάφους. Οι δε Τ/κ τελούν σε διεθνή απομόνωση και σε τουρκική κατοχή. Η δια γυμνού οφθαλμού ορατή αποτυχία των δυο εθνικισμών είναι τα συρματοπλέγματα που χωρίζουν το νησί.

Από όλα τα σχέδια του ΟΗΕ το πιο πρόσφατο ήταν το σχέδιο Ανάν, το μόνο που τέθηκε σε δημοψήφισμα. Για πρώτη φορά η Τ/κ κοινότητα, καθοδηγημένη από τη νέα τουρκική κυβέρνηση, εγκατέλειψε την εθνικιστική αδιαλλαξία και το υπερψήφισε, κατανοώντας ότι το κυπριακό δεν είναι παιχνίδι μηδενικού αθροίσματος. Στους Ε/κ, καθοδηγημένους από τα εθνικιστικά στερεότυπα, πρυτάνευσε το εθνικιστικό μίσος και η αλαζονεία του νεόπλουτου. Απέρριψαν το σχέδιο, μαζί και τα δικαιώματα των Τ/κ, με το βροντερό ποσοστό του 76%. Αυτό το λάθος τους εξουθένωσε σε τέτοιο βαθμό, που τον τρομερό φανατισμό τον έχει αντικαταστήσει η πλήρης απάθεια.

Οι συνέπειες των δυο συμπεριφορών ήσαν οι αναμενόμενες: η διεθνής κοινότητα, οι μεγάλοι της γης, αντάμειψαν τη γενναιότητα και απέστρεψαν το πρόσωπο από το μίσος και την αλαζονεία. Η Τουρκία αποενοχοποιήθηκε για την εισβολή και κατοχή, ενώ η Ε/κ ηγεσία αποκλήθηκε δημόσια 'απατεώνας', ως προοίμιο της διεθνούς δυσμένειας, που επέρχεται σταδιακά. Εμπεδώθηκε η ντε φάκτο διχοτόμηση, η διεθνής αναβάθμιση του Τ/κ κράτους, η απώλεια περιουσιών, οι ξένες επενδύσεις και ο οικοδομικός και τουριστικός οργασμός στο Βορρά και κυρίως η με αμείωτους ρυθμούς συνεχιζόμενη εποίκηση: οι φήμες λένε ότι στόχος είναι φθάσουν οι έποικοι το ένα εκατομμύριο. Επιπλέον, αρχίζουν να γίνονται ορατές και οι οικονομικές επιπτώσεις. Το ποσοστό ανεργίας στο Νότο είναι πράγματι πολύ μικρό, εντούτοις διπλασιάστηκε. Οι Ε/κ ξενοδόχοι αρχίζουν να νιώθουν την πίεση των πιο μοντέρνων και πιο φτηνών ανταγωνιστών τους του Βορρά.

Ο Βενιζέλος είπε κάποτε: «Η Ελλάς είναι πολύ μικρή χώρα για να διαπράττει ατιμίες». Η έντιμη λύση του κυπριακού, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, δεν είναι αποκλειστικά ηθικό θέμα. Είναι η μόνη κοινωνικά και οικονομικά συμφέρουσα λύση. Ακόμη και για το «εθνικό δίκιο» είναι η μόνη ενδεδειγμένη. Άραγε θα συζητηθούν αυτά την προεκλογική περίοδο των εκλογών της 21ης Μαΐου που έχει ήδη ανοίξει, ή θα υπερισχύσει για μια φορά ακόμη η γνωστή κοκορομαχία των εθνικιστικών αλληλοκαταγγελιών για «μειοδοσίες»; Ομολογώ ότι δεν είμαι αισιόδοξος.

***Διευθυντής του περιοδικού «Μαρτυρίες» της Διεθνούς Αμνηστίας της Ελλάδας και αρθρογράφος.**

Τα πολιτικά κόμματα κατά την Επανάσταση του 1821

Η Ελληνική Επανάσταση προέκυψε ως αποτέλεσμα της αποσύνθεσης και διάλυσης του ασιατικού τρόπου παραγωγής στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, διαδικασία που στις περιοχές της Νότιας Ελλάδας, όπου ξέσπασε κυρίως η Επανάσταση, συναρθρώθηκε με τη δημιουργία και κυριαρχία καπιταλιστικών κοινωνικών σχέσεων. Οι δημιουργούμενες και σταδιακά επεκτεινόμενες αστικές σχέσεις προσέλαβαν, αναγκαστικά, ένα εθνικό ιδεολογικό πρόσημο. Η διαδικασία αυτή ολοκληρώθηκε με τη συγκρότηση του νεοελληνικού κράτους, πράγμα που με τη σειρά του επιτάχυνε τη δημιουργία σχέσεων ατομικής ιδιοκτησίας και την επέκταση του χώρου κυριαρχίας του (εμπορικού και εφοπλιστικού) κεφαλαίου. Λίγο μετά το ξέσπασμα της Επανάστασης, τον Ιανουάριο του 1822, συγκλήθηκε στην Επίδαυρο η πρώτη Εθνοσυνέλευση των Ελλήνων, η οποία εξέλεξε την πρώτη δημοκρατική κυβέρνηση της Ελλάδας και επικύρωσε το πρώτο Σύνταγμα. Με το Σύνταγμα κατοχυρώνεται το δικαίωμα της ιδιοκτησίας, καταργείται το ασιατικό (οθωμανικό και εκκλησιαστικό) δίκαιο, υιοθετείται το γαλλικό εμπορικό δίκαιο, θεσμοθετείται η διάκριση ανάμεσα στην εκτελεστική και τη νομοθετική εξουσία κ.λπ. Διαμορφώνεται δηλαδή το τυπικό αστικό θεσμικό πλαίσιο, το οποίο και αποτελεί το κοινό στρατηγικό έδαφος όλων των πολιτικο-κοινωνικών δυνάμεων που συμμετείχαν στην Επανάσταση.

Του Γιάννη Μηλιού*

Στο πλαίσιο της νέας θεσμικής-κρατικής τάξης και συγκρότησης διαμορφώνονται αρχικά τρία πολιτικά ρεύματα: Το πρώτο, υπό την ηγεσία του Αλέξανδρου Μαυροκορδάτου, στοχεύει στην πολιτική ενοποίηση των απελευθερούμενων περιοχών με βάση τους νεοεισαγόμενους αστικοδημοκρατικούς θεσμούς. Επρόκειτο για την πολιτικά φιλελεύθερη πτέρυγα της Επανάστασης, στην οποία εντάσσονται οι ηγετικές κοινωνικοπολιτικές δυνάμεις των νησιών (κυρίως Ύδρα, Σπέτσες, Ψαρά) και οι στρατιωτικοί ηγέτες της Στερεάς Ελλάδας. Στην πρώτη Εθνοσυνέλευση η πτέρυγα αυτή ελέγχει το Εκτελεστικό.

Το δεύτερο, βραχύβιο όπως αποδείχθηκε, πολιτικό ρεύμα της Επανάστασης τασσόταν υπέρ της διατήρησης των τοπικών εξουσιών. Το εκπροσωπούσαν οι προεστοί της Πελοποννήσου, οι οποίοι είχαν ήδη πριν από την πρώτη Εθνοσυνέλευση συγκροτήσει ένα δικό τους αντιπροσωπευτικό σώμα, την Πελοποννησιακή Γερουσία. Το ρεύμα αυτό έλεγχε κατά την πρώτη Εθνοσυνέλευση το νομοθετικό (Βουλευτικόν). Η πολιτική στρατηγική των Πελοποννήσιων προεστών προσέβλεπε σε μια ομοσπονδιακού τύπου αστική κρατική συγκρότηση, στο πλαίσιο της οποίας η Πελοποννησιακή Γερουσία θα διατηρούσε μια αυξημένη αυτονομία από την κεντρική κυβέρνηση. Κεντρική φυσιογνωμία αυτού του συντηρητικού-ομοσπονδιακού ρεύματος ήταν ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης.

Στη διάρκεια του πολέμου αναδεικνύεται όμως και μια τρίτη πολιτική δύναμη: Η ηγεσία του στρατού υπό τον Κολοκοτρώνη, η οποία αντιτασσόταν στον κατακερματισμό της πολιτικής εξουσίας που επιδίωκαν οι προεστοί. Η διεξαγωγή του πολέμου ευνοούσε την πτέρυγα αυτή, και έτσι ο Κολοκοτρώνης κατάφερε να κυριαρχήσει στον πελοποννησιακό χώρο σε σύντομο χρονικό διάστημα περιορίζοντας την εξουσία των προεστών. Η πολιτική στοχοθεσία αυτού του πολιτικού ρεύματος περιελάμβανε τον περιορισμό των φιλελεύθερων θεσμών του αστικού αντιπροσωπευτικού συστήματος που εισήγαγε η πρώτη Εθνοσυνέλευση. Επρόκειτο για την συγκεντρωτική-συντηρητική πτέρυγα της Επανάστασης (σε διάκριση με τη συντηρητική-ομοσπονδιακή πτέρυγα των προεστών).

Οι ανακατατάξεις που έλαβαν χώρα μετά την πρώτη Εθνοσυνέλευση επικυρώθηκαν στη δεύτερη Εθνοσυνέλευση τον Μάρτιο του 1823 στο Άστρος, η οποία κατήργησε όλες τις τοπικές εξουσίες συμπεριλαμβανομένης της Πελοποννησιακής Γερουσίας. Ταυτόχρονα η Εθνοσυνέλευση αναγνωρίζει την ελευθερία του τύπου, ενώ απαγορεύει τη δουλοπαροικία, τη δουλεία και τα βασανιστήρια. Επιπλέον ενισχύεται το Βουλευτικόν, που τώρα περνάει στα χέρια της φιλελεύθερης πτέρυγας υπό τον Μαυροκορδάτο (στην πτέρυγα αυτή ανήκουν επίσης οι Κουντουριώτης, Θ. Νέγρης, Κωλέττης). Το Εκτελεστικό ελέγχεται από τη συντηρητική-συγκεντρωτική πτέρυγα υπό τον Κολοκοτρώνη.

Ο Κολοκοτρώνης επιχειρεί, όμως, σε σύντομο χρονικό διάστημα μετά τη δεύτερη Εθνοσυνέλευση να ελέγξει με πραξικοπηματικό τρόπο και το Βουλευτικό. Ο Μαυροκορδάτος καταφεύγει στην Ύδρα και το 1823 ξεσπάει ο πρώτος εμφύλιος πόλεμος. Ο Κολοκοτρώνης ηττάται, εξασφαλίζοντας πάντως αμνηστία για τον εαυτό του και τους οπαδούς του. Τον Μάρτιο ου 1824 ξεσπά ο δεύτερος εμφύλιος πόλεμος. Η φιλελεύθερη πτέρυγα, που ελέγχει την κυβέρνηση, καταφέρνει να επιβληθεί και πάλι χάρη στην παρέμβαση των οπλαρχηγών της Στερεάς (Καρατάσος, Γκούρας, Καραϊσκάκης. Δράκος, Τζαβέλας). Ο Κολοκοτρώνης φυλακίζεται τον Φλεβάρη του 1825 στην Ύδρα, φρούραρχος της οποίας ήταν ο Μακρυγιάννης.

Με την εισβολή του αιγυπτιακού στρατού υπό τον Ιμπραήμ-πασά αποφυλακίζεται ο Κολοκοτρώνης και ενισχύεται σημαντικά ο πολιτικός ρόλος των ενόπλων. Εντούτοις στην τρίτη Εθνοσυνέλευση που συγκαλείται τον Μάιο του 1827 στην Τροιζήνα επιβεβαιώνεται και πάλι η ιδεολογική ηγεμονία της φιλελεύθερης πτέρυγας. Το Σύνταγμα που ψηφίζει η Εθνοσυνέλευση είναι το δημοκρατικότερο της εποχής σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Περί το τέλος της Επανάστασης αποκρυσταλλώνονται τελικά τρία πολιτικά κόμματα: Η πολιτικά φιλελεύθερη πτέρυγα της Επανάστασης (Μαυροκορδάτος- Κουντουριώτης, κ.ά.) ιδρύει το λεγόμενο «αγγλικό» κόμμα. Η συγκεντρωτική-συντηρητική πτέρυγα (Κολοκοτρώνης, Ανδρέας Μεταξάς κ.ά.) ιδρύει το ονομαζόμενο «ρωσικό» κόμμα. Παράλληλα, από τη φιλελεύθερη πτέρυγα είχε από το τέλος του 1825 διασπαστεί μία μερίδα υπό τον Κωλέττη, η οποία ιδρύει το λεγόμενο «γαλλικό» κόμμα. Το κόμμα αυτό θα εξασφαλίσει εξαρχής την υποστήριξη των οπλαρχηγών της Στερεάς Ελλάδας και μετά την Ανεξαρτησία, ιδίως κατά την πρώτη φάση της συνταγματικής μοναρχίας μετά το 1843, θα αναδειχθεί στην ηγετική πολιτική δύναμη της χώρας.

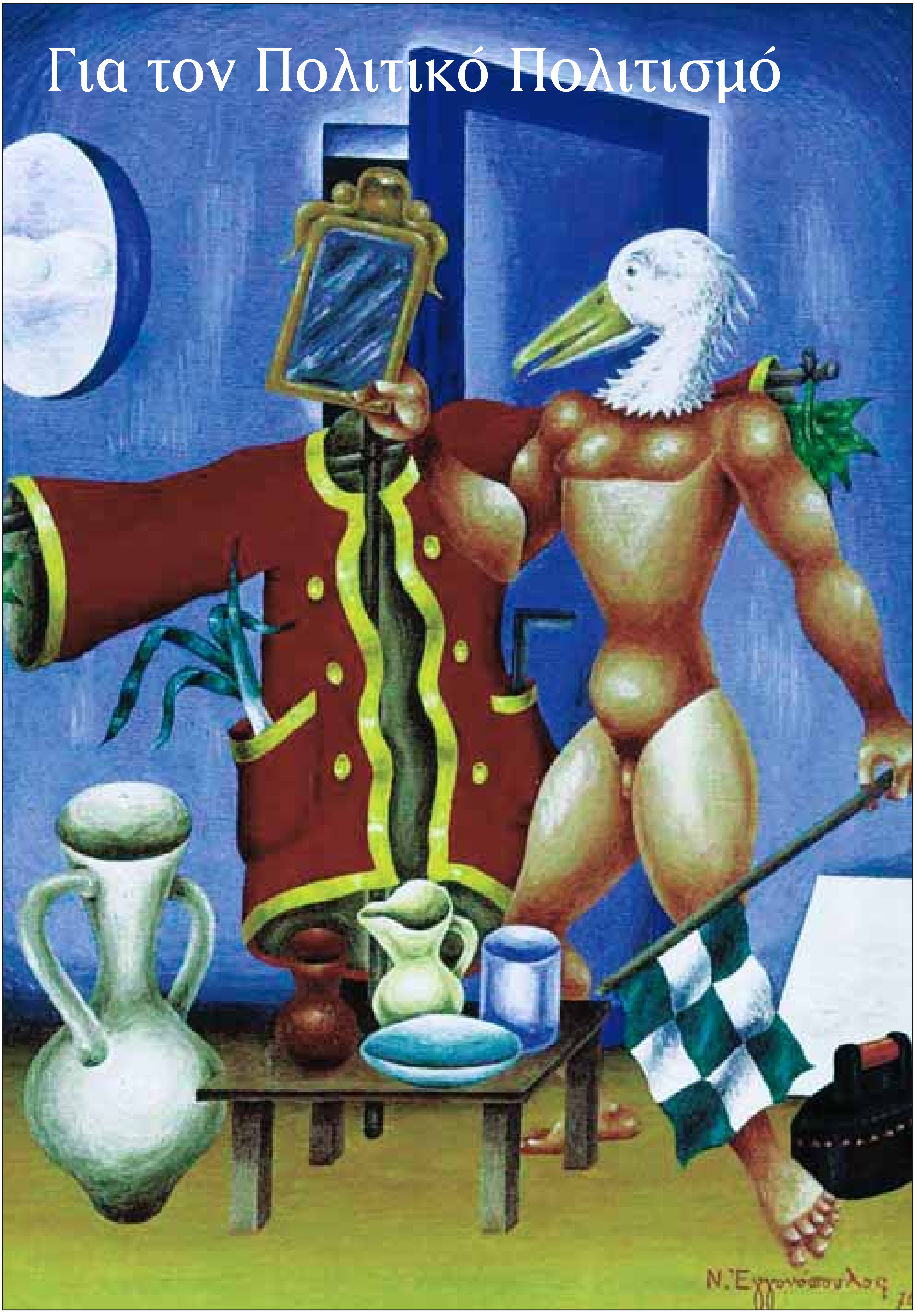
Τα ονόματα υπό τα οποία παρέμειναν στην ιστορία τα πρώτα ελληνικά πολιτικά κόμματα δεν αντιστοιχούσαν σε «επιρροές» των Μεγάλων Δυνάμεων αλλά στα κυρίαρχα ιδεολογικά προτάγματα των κομμάτων αυτών: Το «αγγλικό» κόμμα πρότασσε την προσήλωσή του στη συνταγματική-κοινοβουλευτική τάξη που χαρακτήριζε τη Βρετανία, το «ρωσικό» κόμμα την επαγγελία ενός ισχυρού χριστιανορθοδόξου κράτους που θα εκτόπιζε τους Οθωμανούς από την Ευρώπη. Ο ιδεολογικός προσανατολισμός του «γαλλικού» κόμματος συνέκλινε με εκείνον του ρωσικού σε ό,τι αφορά την προσήλωση στον εδαφικό επεκτατισμό. Δεν ακολουθούσε όμως το «ρωσικό» κόμμα στον χριστιανορθόδοξο ιδεολογικό προσανατολισμό του και στις αντίστοιχες ασιατικές καθηλώσεις του (όπως ήταν π.χ. οι σχέσεις του «ρωσικού» κόμματος με τα υπολείμματα του «παλιού καθεστώτος», τους «ιππότες των ορέων», δηλαδή τους ληστές).

Βεβαίως η ιδεολογία της Μεγάλης Ιδέας, όπως επίσης και η εμμονή στην αναγκαιότητα της συνταγματικής διακυβέρνησης, αποτελούσαν κοινές ιδεολογικοπολιτικές σταθερές και των τριών κομμάτων. Οι διαφορές έγκειντο κυρίως στην ιεράρχηση των προτεραιοτήτων και στον ιδιαίτερο ιδεολογικό χρωματισμό της κοινής στρατηγικής. Δεν θα πρέπει, δηλαδή, να αντιλαμβανόμαστε μηχανιστικά τις διαφορές αυτές, ως έκφραση της διαφοροποίησης των κυρίαρχων τάξεων σε κάποιες αντίστοιχες μερίδες. Τα πολιτικά κόμματα είναι λιγότερο οι εκπρόσωποι των κυρίαρχων τάξεων και πολύ περισσότερο οι οργανωτές της κοινωνικής συναίνεσης προς την εξουσία, δηλαδή οργανικά τμήματα ενός ιδεολογικού μηχανισμού του κράτους. Ο πραγματικός οργανωτής του μπλοκ της εξουσίας, το πραγματικό κόμμα της αστικής τάξης είναι το καπιταλιστικό κράτος ως σύνολο. Με την Επανάσταση και τα γεγονότα που τη συνόδευσαν καθ' όλη την περίοδο 1821-1827 η ελληνική αστική τάξη κατάφερε να θέσει τα θεμέλια του δικού της «κόμματος».

Τα πολιτικά κόμματα είναι λιγότερο οι εκπρόσωποι των κυρίαρχων τάξεων και πολύ περισσότερο οι οργανωτές της κοινωνικής συναίνεσης προς την εξουσία, δηλαδή οργανικά τμήματα ενός ιδεολογικού μηχανισμού του κράτους.

*** Καθηγητής Πολιτικής Οικονομίας στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο και διευθυντής της τριμηνιαίας επιθεώρησης οικονομικής και πολιτικής θεωρίας Θέσεις. Το άρθρο βασίζεται στο βιβλίο του συγγραφέα: Ο ελληνικός κοινωνικός σχηματισμός. Από τον επεκτατισμό στην καπιταλιστική ανάπτυξη (εκδ. Κριτική 2000).**

Για τον Πολιτικό Πολιτισμό

Του Μιχάλη Ατταλίδη*

Η φράση και η ενασχόληση γύρω από τον « πολιτικό πολιτισμό » φαίνεται να εισάγεται στην ίδια την πολιτική σε περιόδους όπου συνειδητοποιείται η αναγκαιότητα βελτίωσης των τρόπων πολιτικής συμπεριφοράς και πολιτικής έκφρασης.

Στην Ελλάδα έχει εισαχθεί από πολλά χρόνια και πιστεύω ότι έχουν σημειωθεί και θετικά άλματα στην πολιτική ζωή. Αρκεί να σημειωθεί ότι μπορεί να βρει κανείς σοβαρές αναφορές σ' αυτό το ζήτημα του σημερινού πρωθυπουργού και τού προηγούμενου. Ο Κώστας Καραμανλής («Έτσι θα Κυβερνήσει η ΝΔ», Έμφαση, τεύχος 10, χειμώνας 2001-2») αναφέρθηκε στον νέο πολιτικό πολιτισμό όπου ο πολιτικός διάλογος διεξάγεται με σεβασμό στην αντίθετη άποψη, και η πολιτική ζωή χαρακτηρίζεται από τον τερματισμό του λαϊκισμού και της διαφθοράς στον κρατικό μηχανισμό, το διαζύγιο του κράτους από το κόμμα, τη κατοχύρωση της αυτονομίας των θεσμών, την ενίσχυση της ελεύθερης πληροφόρησης, και στην απόδοση μέγιστης προτεραιότητας στην παιδεία και στον πολιτισμό.

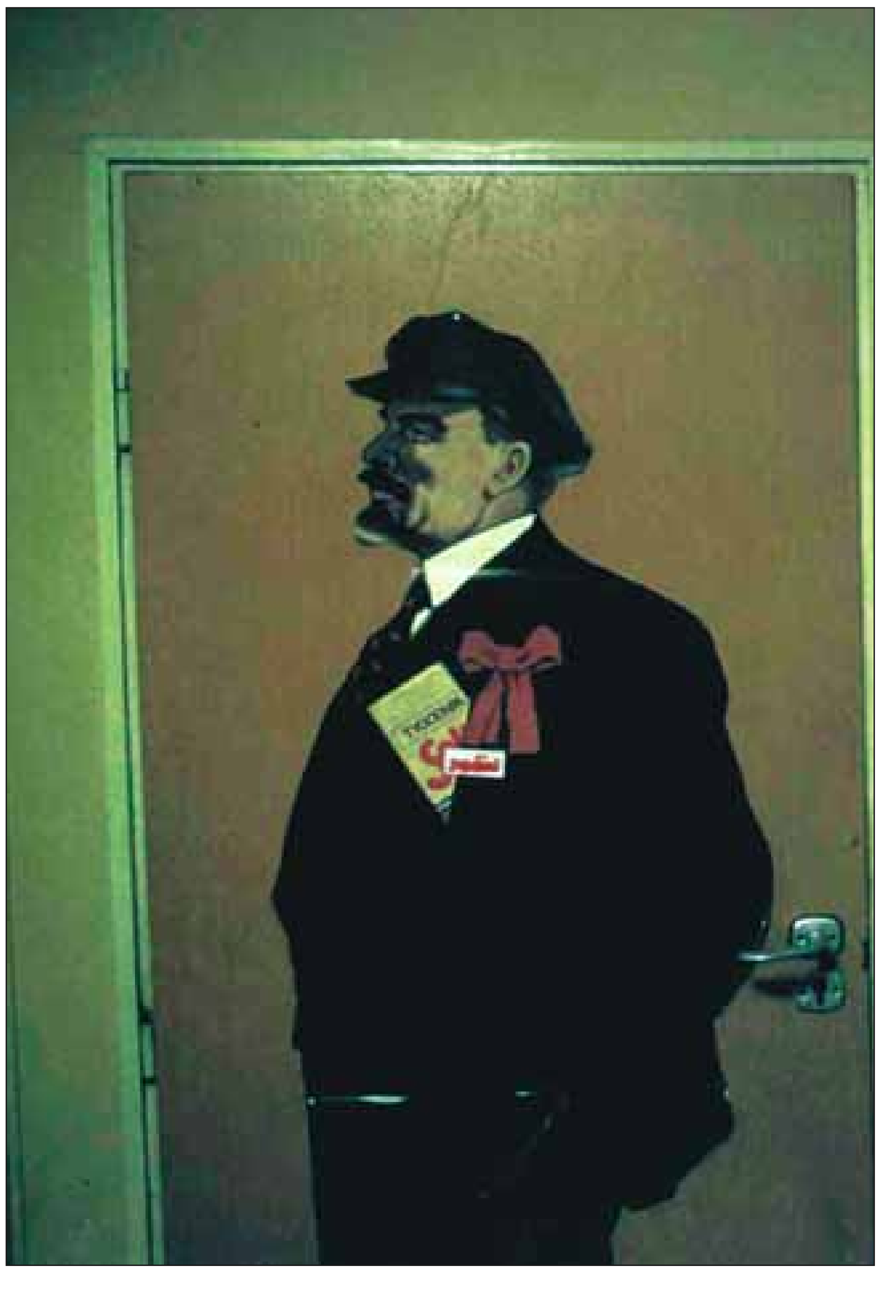
Ο Κώστας Σημίτης, στο πρόσφατο βιβλίο του (Πολιτική για μια Δημιουργική Ελλάδα 1996-2004, Αθήνα, Εκδόσεις Πόλις, 2005) αναφέρεται σε «αναχώματα υστέρησης» στην Ελληνική πολιτική ζωή. Σαν τέτοια αναχώματα αναφέρονται η καλλιέργεια του εθνικού απομονωτισμού, ο λαϊκισμός που απευθύνεται όχι στο λογικό επιχείρημα αλλά στο πηγαίο συναίσθημα, η ισοπεδωτική μεταχείριση, ο τοπικισμός, και οι πελατειακές νοοτροπίες.

Στην Κύπρο το μόνο ενθαρρυντικό είναι ότι άρχισε να χρησιμοποιείται σποραδικά η φράση «πολιτικός πολιτισμός», έστω και με μια μονοδιάστατη έννοια του όρου.

Τι είναι το νόημα του όρου «Πολιτικός Πολιτισμός»; Μία κάπως ποιο πολυδιάστατη έννοια που μπορεί να του αποδοθεί είναι η παρουσία των αξιών και θεσμών στην πολιτική κουλτούρα μιας χώρας που εισήχθησαν στην πολιτική ζωή της Δύσης από τον Διαφωτισμό, και η απουσία των στοιχείων εκείνων που συνήθως πηγάζουν από μια προ-Διαφωτιστική παράδοση και που αγκυλώνουν την λειτουργία των θεσμών του Διαφωτισμού. Σε συντομία οι ιδέες του Διαφωτισμού είναι οι επαναστατικές ιδέες, που αναγεννήθηκαν κυρίως στη Γαλλία κατά τον δέκατο όγδοο αιώνα, και εμπεδώθηκαν πολιτικά με την Αμερικανική Επανάσταση το 1776, και κατά τη Γαλλική Επανάσταση, 13 χρόνια αργότερα: Συμπεριλαμβάνουν τις έννοιες Δημοκρατία, ισότητα των πολιτών, το τέλος της επικράτησης της δεισιδαιμονίας και της άλογης παράδοσης, το τέλος της ηγεμονίας της αριστοκρατίας και της εκκλησίας ως κοσμικού θεσμού, και η επικράτηση του ορθού λόγου. (Από τον Almond, 2000)

Στην Ελλάδα και στην Κύπρο, η Οθωμανική κατοχή αποστέρησε τις δύο χώρες από την ιστορική δυνατότητα να εξελιχθούν νεωτεριστικοί θεσμοί αυτόνομα, και ως αποτέλεσμα, κατά την ανεξαρτησία εισήχθηκαν από την Δύση, πράγμα που για αριθμό κοινωνιολόγων και πολιτικών επιστημόνων δημιουργεί ερωτήματα για τον τρόπο ενσωμάτωσης με τις υφιστάμενες παραδώσεις της πολιτικής και κοινωνικής ζωής.

Δύο πρόσφατα βιβλία αναφέρονται στο ζήτημα της πολιτικής κουλτούρας στην Κύπρο. Το πρώτο (Ιεροδιακόνου, 2003) δείχνει ότι η Κύπρος έχει κάνει μεγάλα βήματα και έχει διανύσει σημαντική απόσταση προς την κατεύθυνση τού σχηματισμού μιας δημοκρατικής πολιτικής κουλ-

τούρας. Στα πρώτα χρόνια της ανεξαρτησίας ο Ιεροδιακόνου εντοπίζει διαδοχικές περιόδους κατά τις οποίες δημιουργήθηκε και ενισχύθηκε μια πολιτική κουλτούρα χρήσης βίας, προσδιορίζει ότι κατά τα χρόνια αυτά «...επικρατούσε μια πολιτική κουλτούρα η οποία επέτρεπε με αβασάνιστη ευκολία την παραβίαση του συντάγματος και την υποτίμηση της συμμετοχής των πολιτών», ενώ παρατηρείται χειραγώγηση των βουλευτικών εκλογών και της κομματικής ζωής από την κεντρική εξουσία.

Οι παρατηρήσεις αυτές αποτελούν μια βάση σύγκρισης με τη σημερινή πολιτική κουλτούρα την σχετική με την λειτουργία της δημοκρατίας, και πρέπει να ενθυμούμαστε ότι παρόλο που σήμερα είναι με τις χώρες τις Ευρώπης που χρειάζεται να συγκρίνεται η Κύπρος, στην πραγματικότητα η ιστορία των δημοκρατικών της θεσμών αριθμεί μόλις 46 χρόνια σε σύγκριση με 179 στην Ελλάδα και 217 χρόνια δημοκρατικής ζωής στη Γαλλία.

Στην αμέσως μετα-Μακαριακή περίοδο η πολιτική κουλτούρα άρχισε να εκσυγχρονίζεται. Κατά την περίοδο της προεδρίας Κυπριανού άρχισαν να λειτουργούν οι θεσμοί περίπου όπως προνοεί το σύνταγμα. Εκλογές γίνονταν στα καθορισμένα από το σύνταγμα χρονικά διαστήματα και άρχισε η δημοκρατική εναλλαγή εξουσίας. Η Βουλή άρχισε να συζητά και να ελέγχει και τα κόμματα να αυτονομούνται από την κεντρική εξουσία.

Σημειώνει όμως και την διαδεδομένη πελατειακή κομματική πατρωνία κατά την περίοδο αυτή, που μας φέρνει στην δεύτερη μεγάλη πτυχή της σύγχρονης Κυπριακής πολιτικής κουλτούρας, και στο δεύτερο πρόσφατο έργο (Μαυράτσας, 2003) που καταπιάνεται με το ζήτημα της πολιτικής κουλτούρας στην Κύπρο. Στη δουλειά του Μαυράτσα συμπληρώνονται οι εξελικτικές παρατηρήσεις του Ιεροδιακόνου, οι οποίες διαπιστώνουν σημαντική πρόοδο, με μια κάπως στατική, ενίοτε γενικευμένη, αλλά απαισιόδοξα γόνιμη προσέγγιση: Έχουμε δημοκρατία λέει ο Μαυράτσας, αλλά επειδή για ιστορικούς λόγους σημειώνεται μια ατροφία της κοινωνίας των πολιτών «η εξουσία» όπως την αποκαλεί ο Μαυράτσας, ή η κρατική μηχανή και τα πολιτικά κόμματα θα το συγκεκριμενοποιούσα εγώ, αντιμετωπίζει τους πολίτες όχι ως πολίτες αλλά ως υπηκόους. Συμπληρώνω την ενδιαφέρουσα παρατήρηση του Μαυράτσα λέγοντας ότι στην περίπτωση της Κύπρου, για την κρατική μηχανή ιδιαίτερα, αυτό αποτελεί και συνέχεια της αποικιοκρατικής πρακτικής και πολιτικής κουλτούρας. Δεν είναι λίγες οι φορές που η κυπριακή κρατική μηχανή αναφέρεται στους Κύπριους πολίτες ως «υπηκόους», και το να τους συμπεριφέρεται ως τέτοιους αποτελεί τον κανόνα.

Αυτή η ιστορικό-κοινωνική συγκυρία συντείνει στην ύπαρξη μιας σχέσης υποτέλειας ανάμεσα σε πολίτες και κόμματα. Γενικά τη σχέση πολίτη κράτους ο Μαυράτσας την περιγράφει ως «Πελατειακό Κορπορατισμό» όπου υφίσταται ένα ισχυρό κράτος, ενώ στην κοινωνία κυριαρχούν τα πολιτικά κόμματα. Συγχρόνως η από πολλά χρόνια εκκρεμότητα του εθνικού ζητήματος απαιτεί κάποιες διαδικασίες συναίνεσης.

Αποτελέσματα αυτής της κατάστασης

είναι η συρρίκνωση του πεδίου για δράση του ανεξάρτητου πολίτη. Κυριαρχεί μια άποψη ότι το άτομο δεν μπορεί να πετύχει οτιδήποτε στις συναλλαγές του με την κρατική εξουσία αν δεν ανήκει σε κάποιο κόμμα. Καταπιέζεται κοινωνικά η ανεξάρτητη κριτική σκέψη. Έτσι οι περισσότεροι Κύπριοι θεωρούν ότι μόνο τα κόμματα έχουν ουσιαστικό λόγο στην πολιτική. Και τα κόμματα παρουσιάζονται λόγω της ύπαρξης ενός είδους πελατειακού και κορπορατιστικού συντηρητισμού, αδιάφορα σε ορισμένα μεγάλα ουσιαστικά θέματα που αφορούν τον εκσυγχρονισμό του κράτους και της κοινωνίας, για παράδειγμα στην σχέση κράτους - εκκλησίας.

Μέρος της ανάλυσης του Μαυράτσα για τα κόμματα φαίνεται να τεκμηριώνεται από μερικά στοιχεία. Ο Ιεροδιακόνου για παράδειγμα αναφέρει ότι δημοσκοπήσεις των τελευταίων ετών δείχνουν ότι σημαντικό ποσοστό πολιτών πιστεύουν ότι υπάρχει υπέρμετρη κομματικοποίηση, ότι τα κόμματα ρέπουν προς τον λαϊκισμό , υποθάλπουν την ευνοιοκρατία, και θέτουν το κομματικό τους συμφέρουν υπεράνω του συμφέροντος του συνόλου. Αυτά ενισχύονται και από τα αποτελέσματα πολύ πρόσφατης έρευνας για την κοινωνία των πολιτών, όπου 68% των πολιτών που ρωτήθηκαν πόσο εμπιστεύονται τα πολιτικά κόμματα απάντησαν «όχι πάρα πολύ» η «καθόλου» (Mavros and Ioannidou, 2005).

Ο Ιεροδιακόνου βρίσκει ότι σύμφωνα με τις δημοσκοπήσεις γύρω από το ένα τρίτο των πολιτών δηλώνουν ότι δεν θα ασκούσαν την ψήφο αν δεν ήταν υποχρεωμένοι να το κάνουν από το νόμο. Εδώ βλέπουμε μια τουλάχιστον επιβεβαίωση της ύπαρξης πτυχής «πελατειακού κορπορατισμού». Τα κόμματα συντηρούν την παράδοξη μετατροπή ενός δικαιώματος, του δικαιώματος της ψήφου, σε νομική υποχρέωση με ποινικές κυρώσεις για να αποκρύψουν συλλογικά την απαρέσκεια κάποιου μέρους του κοινού που ενδεχομένως θα τους γύριζε την πλάτη και δεν θα πήγαινε να ψηφίσει.

Οι πιο πάνω δεν είναι οι μόνες υφιστάμενες μελέτες για την πολιτική κουλτούρα στην Κύπρο, αλλά το έδαφος που καλύπτουν είναι συμπληρωματικό και δίδουν ένα γόνιμο πλαίσιο για προβληματισμό, περαιτέρω ανάλυση, και βήματα για εμπειρική δοκιμασία, ιδιαίτερα των προτάσεων του Μαυράτσα.

Ένας άλλος γόνιμος τρόπος για να διερευνηθεί περαιτέρω η πολιτική κουλτούρα της Κύπρου, με την έννοια της δημιουργίας υποθέσεων για διερεύνηση, είναι η μελέτη του τώρα σχετικά πλούσιου έργου για την πολιτική κουλτούρα στην Ελλάδα (για παράδειγμα, Μουζέλης, 1978, και Δεμερτζής, 1994) για τα πολλά ζητήματα που εγείρει για την θέση της παράδοσης στην πολιτική κουλτούρα, το βαθμό της κοινωνικής επικράτησης των ιδεών του Διαφωτισμού, το πς λειτουργούν «μεταφυτευμένοι θεσμοί», η έννοια της μεταβατικότητας, η θέση της γυναίκας και των μειονοτήτων στην πολιτική ζωή, η σύμμειξη εκκλησίας και πολιτείας, ο αντιδυτικισμός, και πολλά άλλα χαρακτηριστικά που εντοπίσθηκαν από κοινωνιολόγους και πολιτικούς επιστήμονες στην πολιτική κουλτούρα στην Ελλάδα και που η διερεύνηση του βαθμού επικράτησης και στην Κυπριακή πολιτική κουλτούρα αποτελεί ενδιαφέρον συνεχιζόμενο έργο.

Η μελέτη της πολιτικής κουλτούρας αποτελεί σημαντικό έργο των κοινωνικών επιστημών, γιατί, είναι μέσω αυτής της μελέτης που αποκαλύπτεται το πώς ιδέες, ιδεώδη, συντάγματα και προγράμματα λειτουργούν στην πράξη, και με ποιους πραγματικούς τρόπους συνδέονται πολίτες, πολιτικοί και κράτος. Είναι τόσο από αυτές τις διασυνδέσεις όσο και από τα πολιτικά κείμενα και επίσημες δηλώσεις που διαγράφεται ο πολιτικός πολιτισμός μιας χώρας, ο βαθμός πραγμάτωσης των ελευθεριών και δικαιωμάτων, και σε κάποιο βαθμό το πώς λειτουργεί το πολιτικό σύστημα για να παραγάγει το πολιτικό μέλλον.

***Κοινωνιολόγος, Κοσμήτορας Σχολής Ανθρωπιστικών Σπουδών, Κοινωνικών Επιστημών και Νομικής, Intercollege.**
attalides.m@intercollege.ac.cy

«Μπορούμε άραγε να υπερβούμε

Της Ελένης Θεοχάρους

Οι φυσιοδίφες από την απαρχή των αξιών, φρόντισαν να καταγράψουν την αρσενική μοίρα όπου ο πρωϊσμός μάχεται εναντίον αρσενικών εχθρών και το πρότυπο του μουσειακού κόσμου φυσικής ιστορίας είναι ένα αρσενικό τρικέρατο ελάφι. Η νοηματοδότηση της καταγεγραμμένης πορείας που σχεδόν μπήκε στα χρωματοσώματα μας, δημιουργεί αρσενική ιεράρχηση αξιών.

Άρα, για να ξεπερασθεί η ανδροκρατία πρέπει να αντιμετωπισθούν επακτωμένες και από αιώνων αντιλήψεις.

Με γυναικεία πολιτική. Αλλά υπάρχει γυναικεία πολιτική; Έχει σχέση με τον θηλυκό νου; Και τι είναι ο θηλυκός νους; Ο νους του θηλυκού ή ο νους που γεννά; Υπάρχει γυναικεία ευαισθητοποιημένη πολιτική, μόνο που η ευαισθητοποίηση δεν εκδηλούται επειδή είναι καταγεγραμμένη στα χρωματοσώματα του υποκειμένου, αλλά μετά από καλλιέργεια του νου, περιπέτειες της σκέψης, σπουδή, αγώνα τραχύ. Αυτή είναι η μία συνιστώσα. Η άλλη αφορά την ταξική θεώρηση. Υπάρχει καταπίεση της γυναίκας; Στην πολιτικό χρηματιστήριο ο άντρας μετριέται με την κλίμακα της δύναμης. Μπορεί να βρίζει, αυτό είναι δύναμη. Η γυναίκα μετριέται με την κλίμακα της εντιμότητας . Ας τολμήσει να βρίσει. Στο κοινωνικό χρηματιστήριο: Για μια γυναίκα που «την εγκαταλείπει ο άνδρας», με τρία παιδιά, η εργασία δεν είναι δικαίωμα. Είναι προνόμιο. Και παρά πέρα: Υπάρχει γυναικεία Επιστήμη;

Συνεπώς η Κοινωνία, η Βουλή και τα Κόμματα είναι boys' clubs. Οι μηχανισμοί περιθωριοποίησης τίθενται σε λειτουργία. Ειδικά προσμετρείστε αντιδράσεις έναντι νεοεκλεγεισομένων βουλευτριών. Από τον ροζ άξονα μέχρι το cadin.

Άρα η ταξική καταπίεση θα γίνει αντιληπτή από την στιγμή που θα μπεις στην κλειστή λέσχη . Αλλίμονο αν δεν έχεις θηλυκό νου.

Αλλά υπάρχει τελικά γυναικεία πολιτική; Ναι, η έξυπνη πολιτική. Όπου απουσιάζει το άκαμπτον της στερεότυπης αρσενικότητας και περισσεύει το συναίσθημα μιας μη καταδυναστευομένης από τις νόρμες της αστυνόμευσης θηλυκότητας. Αυτή η πολιτική με τις αρμονικές καμπύλες της γνώσης μπορεί να ανατρέψει δυναμικά κατεστημένες νοοτροπίες και μπορεί να γοητεύσει τα πλήθη που για μισό σχεδόν αιώνα παρακολουθούν αμήχανα την φαλλοειδική πολιτική του '60. Και επανέρχομαι στον θηλυκό νου. Είναι αυτός που δεν θα πει ή το ένα ή το άλλο αλλά θα πει και τα δύο, η σύνθεση μπορεί να δώσει την λύση. Είναι ο οιστρογόνος νους που γεννά νέες σχέσεις, που συγχωρεί, που γρηγορεί.

Και κάτι τελευταίο. Χρειάζεται αλληλεγγύη. Μεταξύ των θηλυκών μυαλών. Ειδικά αν ανήκουν σε θήλεις Βουλεύτριες Κυπριακής Βουλής.

Της Ελένης Μαύρου

Η Πολιτική, όπως ασκείται ακόμη και στις μέρες μας, ταυτίζεται με αυτή την έννοια της εξουσίας. Συχνά δε παραμένει αντρική (παραδοσιακή), ακόμη κι όταν ασκείται από γυναίκες.

Διερωτούμαι λοιπόν αν το να επικεντρώνει κανείς την προσοχή του απλώς στην άσκηση της εξουσίας από γυναίκες είναι τόσο σημαντικό, λαμβάνοντας ιδιαίτερα υπόψη ότι η ανδροκρατία (ως προκατάληψη βασισμένη στο φύλο) συνυπάρχει με άλλες δομές κυριαρχίας και εκμετάλλευσης. Η αμφισβήτηση των δομών αυτών οφείλει να βασίζεται σε ένα συλλογικό πρόγραμμα ανατροπής των διακρίσεων είτε αυτές στηρίζονται στο φύλο ή τη φυλή ή την τάξη.

Άλλωστε ο αποκλεισμός των γυναικών στην πορεία του χρόνου δεν οφειλόταν μόνο στην πολιτεία -τους νόμους και τους θεσμούς. Τις γυναίκες απέκλειαν οι μορφές της οργάνωσης της κοινωνίας στο σύνολό τους.

Πέραν της ανάγκης όμως δημιουργίας νέων μορφών οργάνωσης της κοινωνίας, απαιτείται και η καθιέρωση θεσμών που να βελτιώνουν τη θέση της γυναίκας. Απαιτούνται σύγχρονες κοινωνικές παροχές και ρυθμίσεις που θα επιτρέπουν την ανακατανομή των ρόλων, μέσα και έξω από την οικογένεια. Απαιτούνται πολιτικές κοινωνικής πρόνοιας και στήριξης των ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού. Απαιτούνται μηχανισμοί ελέγχου και πολιτική συνέπεια ώστε να μην κινδυνεύουν οι διακηρύξεις να μείνουν λόγια. Το κυριότερο -επιβάλλεται η ενεργότερη συμμετοχή και παρουσία της γυναίκας σε όλα τα επίπεδα της κοινωνικής ζωής και όχι μόνο στον χώρο της πολιτικής.

Ο Φουριέρ είχε πει ότι «ο βαθμός χειραφέτησης μιας κοινωνίας φαίνεται από το βαθμό χειραφέτησης της γυναίκας». Ο αγώνας λοιπόν για ισοτιμία των φύλων είναι αγώνας ριζοσπαστικός και πολιτικός. Όχι μόνο γιατί επιδιώκει την ανακατανομή της εξουσίας, των πόρων και ευκαιριών και ανάμεσα στα φύλα αλλά πάνω απ' όλα γιατί επαναπροσδιορίζει την έννοια της δημοκρατίας.

Το πρόβλημα αφορά λοιπόν ολόκληρη την κοινωνία οι δημιουργικές δυνάμεις της οποίας μπορούν να ανατρέψουν τις σημερινές ανισότητες έστω και αν το όραμα ενός κόσμου ελεύθερου από προκαταλήψεις και στερεότυπα φύλου, φαίνεται ακόμα μακρινό.

ε την ανδροκρατία;»

Γυναίκες και Κινήματα:
Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Φόρουμ
Η φεμινιστική προβληματική

Της Σίσσυς Βωβού*

Ο φεμινιστικός χώρος στο Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Φόρουμ είχε κι αυτός τη μικρή του ιστορία και τις μικρές του επιτυχίες. Αποτελείτο από 8 σεμινάρια, 6 εργαστήρια και συμμετοχή με τη διάσταση του φύλου σε πολλά ακόμα σεμινάρια. Επίσης είχε ως κορύφωση τη συνέλευση των γυναικών της τελευταία ημέρας, με τη μαζική της συμμετοχή, που όμως ήταν συμπιεσμένη στο χρόνο λόγω της προγραμματισμένης διαδήλωσης και δεν μπόρεσε να γίνει επαρκής συζήτηση.

Ασχολήθηκε με όλα όσα αφορούν τα γυναικεία δικαιώματα, πολιτών των ευρωπαϊκών χωρών και μεταναστριών, αλλά φαίνεται να συγκεντρώνει το ενδιαφέρον αυτή τη στιγμή σε δύο θεματικές: τη βία κατά των γυναικών και την κοσμικότητα.

Για τη βία κατά των γυναικών είναι ώριμες οι συνθήκες και οι συνειδήσεις (των γυναικών) για την επιδίωξη ενός πανευρωπαϊκού νόμου, που όπως αναφέρθηκε και στη συνέλευση πρέπει να αναφέρεται στην ενδοοικογενειακή βία και τη βία λόγω φύλου, ώστε αφ' ενός να θίγει με συγκεκριμένο τρόπο το θεσμό της οικογένειας που αποτελεί το μεγαλύτερο και πιο πατροπαράδοτο χώρο άσκησης βίας κατά των γυναικών, αφ' ετέρου να θίγει τη βία κατά των γυναικών στην κοινωνία γενικότερα και με όλες τις μορφές, συμπεριλαμβανόμενης της σεξουαλικής παρενόχλησης στο χώρο της εργασίας. Λήφθηκε απόφαση για κινητοποίηση για έναν τέτοιο νόμο που θα κορυφωθεί στις Βρυξέλλες μπροστά στο Ευρωκοινοβούλιο, το 2007 ή 2008.

Για το θέμα της κοσμικότητας, υπάρχει αντίσταση από μέρους του φεμινιστικού κινήματος στη σταδιακή εγκατάσταση της άποψης περί ταυτότητας και παράδοσης η οποία εκτός των άλλων ή πάνω απ' όλα συμπαρασύρει κεκτημένα δικαιώματα των γυναικών και δημιουργεί δρόμους ή λεωφόρους επιστροφής σε μια παράδοση που νομίζαμε ότι έχει ήδη ξεπεραστεί.

Η κοσμικότητα και ο διαχωρισμός της θρησκείας από την πολιτεία ως κεκτημένη αντίληψη του διαφωτισμού αμφισβητείται έντονα τόσο στην κοινωνία όσο και μέσα στα κινήματα, και βλέπουμε κινήματα αντίστασης να διαπνέονται από τις αρχές του φονταμενταλισμού και να επιβάλουν το νόμο της σαρία, χωρίς να υπάρχει πάντα έντονος διαχωρισμός της θέσης των υπόλοιπων κινημάτων από αυτά. Το τελευταίο και πιο χαρακτηριστικό αλλά και επίπονο παράδειγμα, βέβαια, είναι αυτό της Παλαιστίνης. Επίσης, η επιστροφή των 'παραδοσιακών αξιών' και η αμφισβήτηση κεκτημένων γυναικείων δικαιωμάτων συνοδεύει και συμπληρώνει μια γενικότερη νεοφιλελεύθερη αντίληψη που κυριαρχεί, και τις πολιτικές επιλογές.

Η αντίληψη που εκφράστηκε στο σχετικό σεμινάριο καθώς και στη συνέλευση των γυναικών ήταν η επαναβεβαίωση της πίστης μας στις αρχές της κοσμικότητας, οι οποίες φυσικά όχι μόνο δεν πρέπει να αμφισβητηθούν, αλλά σίγουρα πρέπει να επεκταθούν.

Η Ευρωπαϊκή Χάρτα Δικαιωμάτων, η οποία συζητείται παντού μετά το Ευρωσύνταγμα, πρέπει επίσης να περιλαμβάνει την ισότητα των δύο φύλων και τις προϋποθέσεις άρσης των ανισοτήτων που υπάρχουν σε πολλά επίπεδα. Τα θέματα της εργασίας, της απασχόλησης, της ανεργίας και της επισφαλούς εργασίας καθώς και οι συνθήκες υπονόμευσης του κράτους πρόνοιας, με ότι αυτό μπορεί να σημαίνει για την Ελλάδα, απασχόλησαν επίσης έντονα το χώρο των γυναικείων δικαιωμάτων και πάρθηκαν πολλές σχετικές αποφάσεις δράσης.

Όταν έφτασε η συνέλευση των κινημάτων, κορυφαίο γεγονός, την Κυριακή 7 Μαΐου, άλλο ένα χαστούκι για την ισότητα των δύο φύλων στο πλαίσιο του κινήματος, από τα πολλά που οι γυναίκες έχουν ήδη φάει. Το πάνελ ανδροκρατείο, με τουλάχιστον 11 άνδρες και 2 γυναίκες, ενώ οι κοκορομαχίες των ομάδων και των συνιστωσών επισκίασαν για πολύ ώρα τις ομιλήτριες και ομιλητές που ήταν επιφορτισμένοι να μεταφέρουν συμπεράσματα από δίκτυα και θεματικές, όπως έγινε αργότερα. Παρατηρήσαμε ότι και στα σεμινάρια, που ήταν αυτο-οργανωμένα, κατά κύριο λόγο υπήρχαν ανδροκρατούμενα πάνελ. Ενώ η αρχή του Φόρουμ ήταν η ισορροπία των δύο φύλων σε όλες τις εκδηλώσεις που οργανώνει, φαίνεται πως φέτος πήγαμε λίγο πίσω από προηγούμενες φορές.

***Συμμετέχει στην παγκόσμια πορεία γυναικών Ελληνικό Δίκτυο και στο Φεμινιστικό Κέντρο Αθήνας**

Συνέντευξη με τον Κοινωνικό ανθρωπολόγο Μάριο Σαρρή

«Ένα ρομαντικό-φολκλόρ:
Τα Κόμματα στη δίνη των Κοινωνικών Μεταβολών»

Ο Δρ Μάριος Σαρρής κοινωνικός ανθρωπολόγος και επίκουρος καθηγητής στο Intercollege, αναφέρεται στο ρόλο των κυπριακών κομμάτων που βρίσκονται σε διαδικασία μεταβολής κι αντικατοπτρίζει τις αλλαγές της κοινωνίας. Ωστόσο, οι αντιπαραθέσεις ανάμεσα στους πόλους «Αριστερά-Δεξιά» δεν θα εκλείψουν, μας λέει. Παρόλο που παρατηρούμε μια «από-ιδεολογικοποίηση της πολιτικής», θα ενισχυθούν οι αντιπαραθέσεις γιατί θα βιώνουμε ένα μεταμοντέρνο reality show, ένα φολκλόρ όπου θα επιβιώνει μέσα στην επαρχιώτικη κοινωνία μας η αντιπαράθεση για τη διαχείριση του «ιστορικού-συμβολικού κεφαλαίου».

Του Νίκου Τριμικλινιώτη

ΝΤ: Ας δούμε τον ρόλο των κομμάτων στη σύγχρονη κυπριακή κοινωνία;

ΜΣ: Κείνο που δεν εμφανίστηκε στη διαδικασία ανάπτυξης των κομμάτων στη δική μας κοινωνία, ενώ αναπτύχθηκε σ΄ άλλες κοινωνίες, είναι η λεγόμενη «κοινωνία των πολιτών», δηλαδή οι συλλογικοί φορείς που διαμεσολαβούν την απόσταση μεταξύ των πολιτών και των κομμάτων. Πέραν των κομμάτων, της Εκκλησίας δεν υπάρχουν ουσιαστικά οι συλλογικοί οργανισμοί που αποτελούν ομάδες πίεσης για να κινητοποιούν τους πολίτες.

ΝΤ: Να δούμε όμως λίγο την έννοια «κοινωνία των πολιτών»...

ΜΣ: Υπάρχουν εκείνοι που χρησιμοποιούν την έννοια χωρίς να κατανοούν τί εννοούν. Υπάρχει η καθαρά δυτική φιλελεύθερη αντίληψη που δεν λαμβάνει υπόψη την εξουσία και κοινωνική θέση, ενώ υπάρχει τέλος η προσέγγιση που θεωρεί ότι εκφράζει την δυνατότητα των πολιτών να αυτο-οργανώνονται σε ομάδες πίεσης και να προωθούν συλλογικά συμφέροντα, είτε με κινητοποιήσεις, είτε άλλως πώς. Αντιλαμβάνεστε μέσα στα πλαίσια του καπιταλιστικού συστήματος, αυτό είναι άκρως προβληματικό, γιατί όπως συμβαίνει και με τα πολιτικά κόμματα, και με

> Η ποιοτική διαφορά ανάμεσα στην Ελληνική και Κυπριακή Αριστερά είναι ότι η δεύτερη έπαιξε με τους όρους του παιχνιδιού και μάλιστα με μεγάλη επιτυχία.

αυτές τις οργανώσεις ο καθοριστικός παράγοντας είναι η οικονομική τους βάση κι επομένως δεν συναγωνίζονται όλα πάνω στην ίδια βάση.

Δεύτερο πρόβλημα είναι η «απο-ιδεολογικοποίηση της πολιτικής». Τα Κυπριακά κόμματα είναι από-ιδεολογικοποιημένα: Από τις προεκλογικές συζητήσεις απουσιάζει η ιδεολογία και η θεωρία. Αν τυχόν ένας δημοσιογράφος ρωτήσει κανέναν πολιτικό για ιδεολογία, αυτό προκαλεί μέχρι και ενόχληση. Εν μέρει τούτο εξηγείται από ιστορικούς λόγους, ίσως λόγω αποικιοκρατίας όπου η προσπάθεια ήταν να «είμαστε πρακτικοί στην πολιτική».

ΝΤ: Η τεχνοκρατικοποίηση της πολιτικής.

ΜΣ: Ναι. Άλλος πιθανός λόγος είναι ότι είμαστε επαρχία, κι ας ακούγεται λίγο κυνικό: Οι επαρχίες δεν εξάγουν αλλά εισάγουν σκέψη. Ιστορικά η Κυπριακή Αριστερά δεν ανέπτυξε δική της διανόηση, ιντελλιγκένσια.

ΝΤ: Ένα μεγάλο, ιστορικό ζήτημα...

ΜΣ: Θα ανέμενε κανείς από την Αριστερά να παράγει πρωτογενή ριζοσπαστική σκέψη, πράγμα όμως που απαιτεί μια διανόηση. Αυτό δεν έγινε λόγω μιας εγγενούς αδυναμίας: Είμαστε επαρχία που βρίσκεται πάντα στην απόληξη μιας αποικιακής ιδεολογίας. Αυτό είναι το πρόβλημα.

ΝΤ. Υπάρχει η άποψη όμως ότι αυτό δεν είναι κατ' ανάγκη κακό: η Κυπριακή Αριστερά μπορεί να μην έχει παράξει γίγαντες της σκέψης, αλλά παράγει δράση. Συνεπώς, με αυτή την λογική ανταποκρίνεται καλύτερα στο κοινό της. Πώς σχολιάζεις;

ΜΣ: Νομίζω ότι η λέξη που περιγράφει την κοσμοθεωρία της Κυπριακής Αριστεράς είναι η λέξη «προσαρμογή». Πρώτο, η αριστερά βολεύτηκε με το γεγονός ότι λειτουργεί σ'ένα μικρό νησιώτικο κράτος που αδυνατεί να προκαλέσει ουσιαστικές αλλαγές στον τρόπο οργάνωσης του παγκόσμιου καπιταλιστικού συστήματος. Δεν θα γίνει εδώ η επανάσταση, στον ύστερος καπιταλισμό, συνεπώς υπάρχει μια βολεμένη αντίληψη που βασίζεται στην ιδέα ότι εφόσον «δεν είμαστε εμείς που θα κάνουμε την επανάσταση, ας φροντίσουμε εμείς τουλάχιστον να περάσουμε όσο γίνεται πιο καλά». Η λογική ότι «η δουλειά μας δεν είναι να μετατρέψουμε την Κύπρο σε παράδεισο, αλλά να την εμποδίσουμε από το να γίνει κόλαση», το οποίο εξηγεί

αρνητικό στοιχείο εφόσον αποβάλλει τους φανατισμούς επιτρέποντας συζήτηση ανάμεσα σε κομματικούς χώρους. Ας δούμε λίγο τον λεγόμενο «κεντρώο χώρο», τι είναι αυτός ο πολιτικός-ιδεολογικός χώρος;

ΜΣ: Ο μόνος που έχει συμφέρον να λέει «δεν υπάρχουν ιδεολογίες», είναι αυτού που η ιδεολογία και τα συμφέροντα έχουν επικρατήσει. Ένα φιλόσοφος είπε ότι αν κάποιος σας πει ότι δεν είναι ούτε Αριστερός, ούτε Δεξιός αλλά «κεντρώος», τότε να συμπεράνετε ότι είναι σίγουρα Δεξιός, διότι σημαίνει αποδοχή του συστήματος. Είναι απλά ακόμα ένας συντηρητικός, δεξιός χώρος.

ΝΤ: Αν το «κέντρο» είναι συντηρητισμός, τότε τι είναι η Δεξιά;

ΜΣ: Ιστορικά οι διάφοροι χώροι εκφράζουν συγκεκριμένα συμφέροντα που σχετίζονται με διάφορους θεσμούς, όπως για παράδειγμα η Εκκλησία. Κι εφόσον δεν είμαστε σε μια φάση του ύστερου καπιταλισμού, όπου τα πράγματα δεν είναι καθόλου έτσι, ο κάθε χώρος διαχειρίζεται το δικό του ιστορικό-συμβολικό κεφάλαιο. Εδώ δεν εννοώ ιδεολογία, είναι κάτι άλλο. Ας δούμε το ΔΗΚΟ: είναι ο χώρος που ίδρυσε ο Μακάριος, και στην κοινωνική σύσταση των μελών του κόμματος αυτού υπάρχει υπερ-αντιπροσώπευση ατόμων προερχόμενοι από τη δημόσια υπηρεσία. Το ΔΗΚΟ ήταν το κόμμα που είχε, και έχει, μια «σχεδόν θεσμική σχέση» με τον πανίσχυρο θεσμό της Εκκλησίας. Το κόμμα είναι λοιπόν οι διαχειριστής του δικού του ιστορικό-συμβολικού κεφαλαίου των λεγόμενων «Μακαριακών δυνάμεων». Βλέπουμε λοιπόν άλλους πολιτικούς σχηματισμούς που ενώ πολιτικά ή ιδεολογικά συγκλίνουν με αυτό, αδυνατούν να μπουν κάτω από την ίδια πολιτική στέγη διότι προέρχονται από αλλού, ή καλύτερα κουβαλούν ένα άλλο ιστορικό-συμβολικό κεφάλαιο του «Γριβικού χώρου».

Αυτό που χαρακτηρίζει επομένως τις μετακινήσεις ψηφοφόρων δεν είναι η ιδεολογία αλλά το ιστορικό-συμβολικό κεφάλαιο. Αν δεις τις διαφοροποιήσεις που έγιναν πρό-

> Ο μόνος που έχει συμφέρον να λέει «δεν υπάρχουν ιδεολογίες», είναι αυτού που η ιδεολογία και τα συμφέροντα έχουν επικρατήσει.

γιατί το ΑΚΕΛ αντιμετωπίζει την οικονομική πολιτική από καθαρά αμυντική οπτική: στο ζήτημα των ιδιωτικοποιήσεων υπερασπίζεται, και καλά κάνει, το 14% του δημόσιου τομέα, αλλά δεν διεκδικεί ενεργητικά την κοινωνικοποίηση της παραγωγής με τη αύξηση του δημόσιου τομέα, όπως έκανε π.χ. η ΕΔΕΚ κατά τη δεκαετία του 1970.

Η ποιοτική διαφορά ανάμεσα στην Ελληνική και Κυπριακή Αριστερά είναι ότι η δεύτερη έπαιξε με τους όρους του παιχνιδιού και μάλιστα με μεγάλη επιτυχία. Το ΑΚΕΛ ήξερε την τέχνη του συμβιβασμού, παίζοντας θεσμικό ρόλο, πριν από την ανεξαρτησία. Όταν οι Έλληνες κομμουνιστές έπαιρναν τα βουνά, οι Κυπραίοι κομμουνιστές έπαιρναν τους Εγγλέζους στα δικαστήρια. Αν το συγκρίνουμε με το ΚΚΕ που έπαιξε εκτός θεσμικού πλαισίου, θα δούμε ότι είχε σαν αποτέλεσμα το ΚΚΕ να έχει εκτόπισμα του 5% και το ΑΚΕΛ 35%. Η θεσμική παρέμβαση του ΚΚΕ είναι επομένως περιορισμένη σε σχέση με το ΑΚΕΛ που εκλέγει Προέδρους και αρχιεπισκόπους. Το ΑΚΕΛ ασκεί θεσμική εξουσία κι όχι χαρισματική: Τον αρχηγό της κομμουνιστικής Αριστεράς τον αποκεφάλισαν και του έβαλαν το κεφάλι σε παλούκι, ενώ τον Αρχηγό του ΑΚΕΛ τον έκαναν Πρόεδρο της Βουλής.

Απο-ιδεολογικοποίηση και Διαχείριση Ιστορικού-συμβολικού κεφαλαίου

ΝΤ: Υπάρχει όμως η άποψη ότι η απόιδεολογικοποίηση δεν είναι κατ' ανάγκη

σφατα μετά το δημοψήφισμα και τη δημιουργία του ΕΥΡΩΚΟ, οι δυσαρεστημένοι με την στάση της ηγεσίας του ΔΗΣΥ δεν μπόρεσαν να ψηφίσουν ΔΗΚΟ διότι τους χωρίζει το ιστορικό-συμβολικό κεφάλαιο που σχετίζεται με τα γεγονότα πριν και μετά το 1974. Η ιστορία μας, ο δικός εμφύλιος αν θέλεις, είναι πρόσφατος και η απόφαση για πιο κόμμα θα ψηφίσουν δεν είναι η ιδεολογία εφόσον η πολιτική είναι απο-ιδεολογικοποιημένη.

ΝΤ: Μπορούμε να τους ονομάσουμε «συναισθηματικούς παράγοντες»;

ΜΣ. Ναι αλλά είναι κάτι παραπάνω: Ένα επώνυμο πολιτικό στέλεχος που έχει συνδέσει το όνομα του με το Γριβικό χώρο δεν μπορεί να πάει σε μνημόσυνο του Μακαρίου ή αν ανήκει στο Μακαριακό χώρο δεν πάει στο μνημόσυνο του Γρίβα. Το ιστορικό-συμβολικό κεφάλαιο δυσκολεύει την διακίνηση ψήφων ως αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος: Το παράδειγμα του ΔΗΣΥ όπου η πλειοψηφία των ψηφοφόρων δεν εισάκουσε την ηγεσία του κόμματος στο δημοψήφισμα, αλλά στις ευρωεκλογές πάλι ψήφισε ΔΗΣΥ.

ΝΤ: Το ιστορικό-συμβολικό κεφάλαιο λειτουργεί όπως η δύναμη της «αδράνειας» που κρατά κάποιο σώμα στην ίδια κινητική κατάσταση και ως συγκολλητικό στοιχείο που κρατά τους οπαδούς γύρω από μια τροχιά.

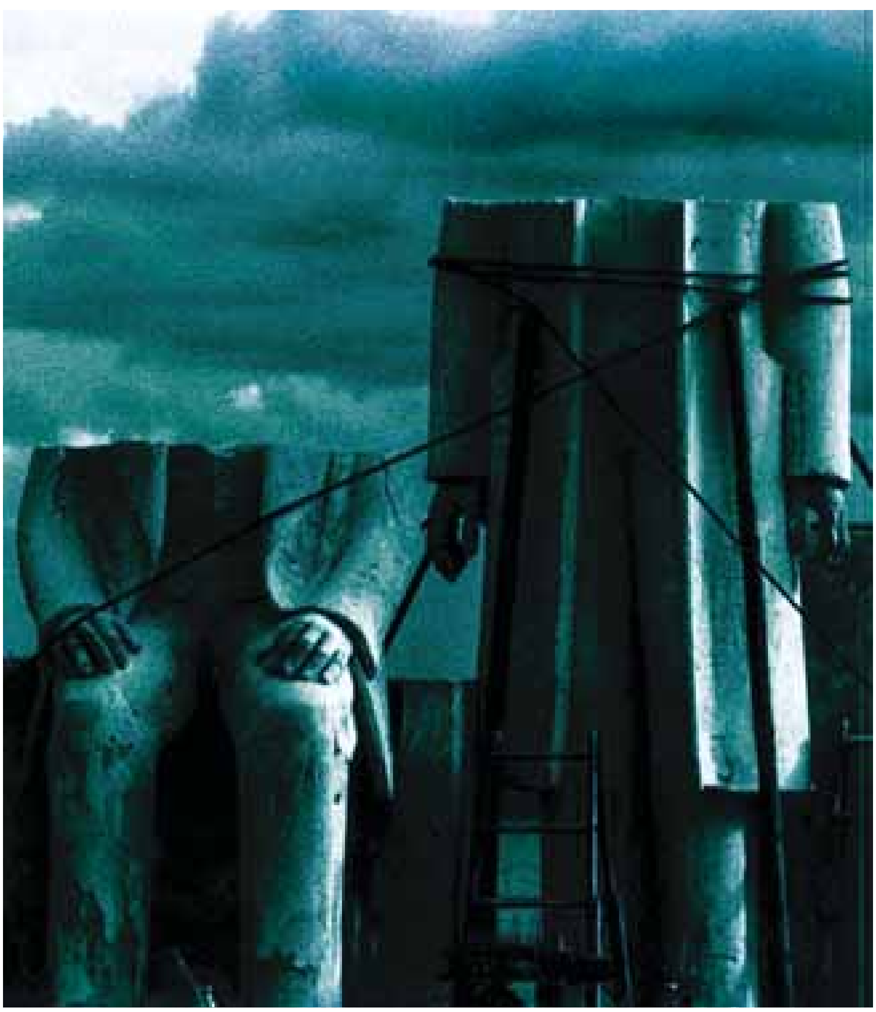
ΜΣ: Ακριβώς. Η από-ιδεολογικοποίηση της πολιτικής, ο μη εξορθολογισμός της κομματικού συστήματος κι η επίδραση του ιστορικού- συμβολικού κεφαλαίου ωθούν στη διαιώνιση του συστήματος. Στο μέλλον διαβλέπω την ισχυροποίηση των δύο πόλων, στην θεσμοποίηση των δύο μεγάλων χώρων, Δεξιάς (ΔΗΣΥ) και Αριστεράς (ΑΚΕΛ) σε βάρος των κομμάτων του κέντρου. Θεωρώ ότι η αύξηση του ΔΗΚΟ είναι ευκαιριακή και πρόσκαιρη διότι σχετίζεται με την εξουσία, την στάση του στο δημοψήφισμα κτλ. Τα δύο μεγάλα κόμματα παίρνουν μεγαλύτερα ποσοστά σε νέους ψηφοφόρους γιατί έχουν αναπτύξει πανίσχυρους θεσμούς κοινωνικοποίησης των νέων πχ. τα ποδοσφαιρικά σωματεία που ελέγχουν, τον τύπο και τα ΜΜΕ που κατευθύνουν. Οι νέοι τους έχουν αναπτύξει νεανικές αντι-κουλτούρες/ υπο-κουλτούρες (counter-cultures) που τον βλέπεις στις διάφορους ποδοσφαιρικούς αγώνες. Στην κερκίδα των ΑΠΟΛΛΩΝΑ, ΑΠΟΕΛ κτλ έχουμε φωτογραφίες του Γρίβα και συνθήματα για την ΕΝΩΣΗ σε αντίθεση με τις θέσεις της νέας και εκλεπτυσμένης επίσημης ηγεσίας της Δεξιάς κομματικής παράταξης. Ενώ από την άλλη μεριά, απέναντι στην κερκίδα της ΟΜΟΝΙΑΣ βλέπεις σημαίες του Τσε και της Κίνας που μέχρι πρόσφατα ήταν αντι-ιδεολογίες και αντι-κουλτούρες μέσα στο χώρο της Κυπριακής Αριστεράς.

Ασφαλώς, η ποδοσφαιροποίηση της πολιτικής δεν είναι παρά εργαλείο στα χέρια των πολιτικών. Βλέπουμε φανατικές εξάρσεις, φαινόμενα χουλιγκανισμού, όταν συμφέρει στα κόμματα να έχουμε πόλωση.

ΝΤ: Δηλαδή αντί να έχουμε αντιπαράθεση ιδεών στη βάση ενός ιδεολογικού προγράμματος, βλέπεις ένα φολκλόρ διαχείρισης ιστορικού-συμβολικού κεφαλαίου...

ΜΣ: Ναι. Τα τελευταία δέκα χρόνια βιώνουμε μια ρομαντικό-φολκλόρ κατάσταση. Εκτός από τις ατάκες των πολιτικών, όπου οι μεν θυμούνται το 1974 κι οι δε το 1955, τί άλλο έχουμε; Βλέπεις το Ρίκκο Ερωτοκρίτου κατηγορεί τον Αβέρωφ Νεοφύτου για «φτηνό αντικομουνισμό», όταν ο τελευταίος κατηγορεί τον Κατσουρίδη γιατί το ΑΚΕΛ μέχρι πρόσφατα δεν κατέθετε στεφάνια σε εκδηλώσεις για την ΕΟΚΑ, τί άλλο είναι παρά φολκλόρ αυτό;

Βλέπεις τον Ρίκκο Ερωτοκρίτου να κατηγορεί τον Αβέρωφ Νεοφύτου για «φτηνό αντικομουνισμό», όταν ο τελευταίος κατηγορεί τον Κατσουρίδη γιατί το ΑΚΕΛ μέχρι πρόσφατα δεν κατέθετε στεφάνια σε εκδηλώσεις για την ΕΟΚΑ, τί άλλο παρά φολκλόρ είναι αυτό;

Το Συναγερμικό Παράδοξο στο Δημοψήφισμα

ΝΤ. Ας δούμε λίγο το ζήτημα των κοινωνικών μεταβολών στην Κυπριακή κοινωνία. Πώς επηρεάζουν τον τρόπο λειτουργίας και τον πολιτικό λόγο των πολιτικών κομμάτων; Μήπως έχουμε να κάνουμε με κρίση του πολιτικού συστήματος λόγω των κοινωνικών μεταβολών;

ΜΣ: Νομίζω οι αλλαγές που παρατηρούνται σήμερα στα πολιτικά κόμματα δεν είναι παρά ένα επιφαινόμενο των ραγδαίων και βαθιών κοινωνικών μεταβολών που βλέπου-

με γύρω μας στην Κύπρο. Πώς μπορεί ο Δημοκρατικός Συναγερμός, το κόμμα που ταυτίστηκε με την εθνικιστική Δεξιά, να τηρεί την στάση που τήρησε στο δημοψήφισμα; Υπάρχουν δύο ρεύματα στον ΔΗΣΥ: (1) Η φιλελεύθερη νομενκλατούρα που ουσιαστικά ελέγχει και στελεχώνει το κόμμα, η φιλελεύθερη δεξιά που ιδεολογικά επαγγέλλεται τον πολιτικό - οικονομικό φιλελευθερισμό (free market), λιγότερη ρύθμιση και κράτος. Αυτοί έχουν σπουδάσει εν πολλοίς σε αγγλοσαξονικές χώρες κι έχουν απορροφήσει τον φιλελευθερισμό μέσα από σπουδές, την επαγγελματική ή την οικονομική δραστηριοποίηση σ' αυτές τις χώρες. (Ο δε «κοινωνικός φιλελευθερισμός» είναι θεμιτός φτάνει να μην κοστίζει.). Έχει ασφαλώς αντίκρισμα στο εκλογικό σώμα, την κοινωνική βάση που είναι η ανερχόμενη μεσοαστική τάξη ψηφοφόρων στα αστικά κέντρα. (2) Τα μικροαστικά στρώματα που ζουν σε ημιαστικές ή ημι-αγροτικές περιοχές της Κύπρου τροφοδοτούν το εθνικιστικό τμήμα μπορεί να μετακινηθούν, είτε προς το ΔΗΚΟ (όσοι δεν έχουν το διαχωριστικό συμβολικό κεφαλαίο), είτε προς το ΕΥΡΩΚΟ, κι εκείνους κατάφερε μέσα από έξυπνους ελιγμούς η ηγεσία να κρατήσει (πράγμα δύσκολο μακροπρόθεσμα).

ΝΤ: Προφανώς η δεύτερη κατάσταση αποτελείται από φθίνουσες κοινωνικές ομάδες...

ΜΣ: Θεωρώ αναπτυσσόμενη την πρώτη σε βάρος της δεύτερης. Υπάρχουν δύο θεωρίες που εξηγούν την στάση τους ΔΗΣΥ: Η πρώτη είναι η γνωστή συνομωσιολογική θεωρία της «πέμπτης φάλαγγας», ότι ο ΔΗΣΥ από ανέκαθεν εξέφραζε ξένα συμφέροντα των «δυτικών ιμπεριαλιστικών δυνάμεων» και ενώ το 1974 ήθελε υπόσκαψη του Μακαρίου, τώρα θέλει επανένωση με βάση «τα Αμερικανικά συμφέροντα με τουρκικούς όρους» κτλ, δηλαδή. Αντιλαμβάνεστε ότι δεν είναι σοβαρά πράγματα αυτά…Η δεύτερη, που είναι σοβαρή ανάλυση βασίζεται στις μεταβολές της κυπριακής κοινωνίας με την αύξηση της πρώτης κατηγορίας ψηφοφόρων στο ΔΗΣΥ που έχουν ένα συγκεκριμένο πολιτικό-ιδεολογικό προσανατολισμό.

ΝΤ: Γενικά ένα γενικότερο προσανατολισμό προς μια δυτικοευρωπαϊκή φιλελεύθερη και νεοφιλελεύθερη κατεύθυνση στα πλαίσια της ΕΕ.

ΜΣ: Ναι. Συνεπώς δεν δέχομαι την συνομωσιολογική προσέγγιση: Η ιδεολογική μετεξέλιξη του ΔΗΣΥ καθορίστηκε με την αρχικά σταδιακό και κατόπιν ραγδαίο κοινωνικό μετασχηματισμό της κυπριακής κοινωνίας. Ο Αναστασιάδης τώρα εκφράζει αυτή την νέα κατάσταση πραγμάτων, την νέα κοινωνική βάση που έχει μεταβάλει και ιδεολογικά τον χώρο, διατηρώντας όμως το ιστορικό-συμβολικό κεφάλαιο. Δεν είναι οπορτουνισμός, αλλά έκφραση ενός πραγματικού υπόγειου κοινωνικού μετασχηματισμού. Αυτή είναι μια ψυχρή ανάλυση δεδομένων. Θα δείξει η κάλπη σύντομα.

ΝΤ: Είναι ενδιαφέρουσα η ανάλυση σου για την μετατόπιση του ΔΗΣΥ...

ΜΣ: Νομίζω ότι η κατάσταση σχετίζεται με την από-ιδεολογικοποίηση. Τα Κυπριακά κόμματα δεν έχουν think tanks, ούτε καν το κράτος δεν έχει! Δεν επιτρέπεται να σκέφτεσαι. Στην Κύπρο ο όρος διανοούμενος έχει αρνητικά είναι υπονοούμενα! Ίσως η Κύπρος να είναι η μόνη χώρα στον κόσμο. Ίσως για ιστορικούς λόγους, λόγω αποικιοκρατίας και πάλι έχουμε αυτό που ο Νίτσε ονόμασε «η ηθική του σκλάβου»…

ΝΤ.: Πώς βλέπεις το μέλλον;

ΜΣ: Αν θα γίνουν εξελίξεις θα γίνουν έξω, κι εμείς θα ζήσουμε στον απόηχο αυτό με καθυστέρηση 5-10 χρόνων. Συνεπώς η εκτίμηση του ΑΚΕΛ δεν είναι και τόσο έξω! Για τα κόμματα νομίζω ότι θα μετατραπούν σε corporate organisations, «κορπορατιστικούς-επιχειρησιακούς οργανισμούς»…

ΝΤ: Αυτό όμως ανοίγει δρόμο για την «κοινωνία των πολιτών», όπως την ανέλυσες;

ΜΣ: Ναι, αλλά ανοίγει το δρόμο και κι όλων των ειδών τα αντιδραστικά φαινόμενα και ιδεολογίες που κτίζουν στον αντίποδα της από-ιδεολογικοποίησης…

Οι Πολιτικές Ελευθερίες στην Ε.Ε.

Του Tony Bunyan

Τρία τέταρτα του εκατομμυρίου 'παράνομοι αλλοδαποί' αποκλείονται από την περιοχή Σένγκεν

- 778,886 άτομα είναι εγγεγραμμένα στο Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν (ΣΠΣ) ως αλλοδαποί που θα τους απαγορευθεί η είσοδος.
- μεγάλη απόκλιση στον αριθμό φακέλων που τηρούν τα κράτη-μέλη του Σένγκεν.
- Ιταλία και Γερμανία μαζί τηρούν το 77% των φακέλων των πιο επικίνδυνων εγκληματιών.
- χρειάζονται νέοι κανόνες που να στενεύουν το εύρος του Άρθρου 96;

Ντοκουμέντα που απέκτησε το Statewatch δίνουν για πρώτη φορά καταγραφές ανά χώρα για τα επικίνδυνα άτομα του Άρθρου 96 (για τα οποία τηρούνται φάκελοι) στο Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν. Το Άρθρο 96 είναι η κατηγορία υπό την οποία οι χώρες Σένγκεν καταγράφουν τους 'παράνομους αλλοδαπούς' - ανθρώπους στους οποίους έχει απορριφθεί η πρόσβαση στο χώρο Σένγκεν για λόγους μετανάστευσης, δημόσιας τάξης ή εθνικής ασφάλειας. Τα στοιχεία δείχνουν μεγάλο άνοιγμα στις πρακτικές των χωρών Σένγκεν, όταν αφορά την καταγραφή των 'αλλοδαπών' στο Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν:

Επικίνδυνα άτομα του άρθρου 96 στο ΣΠΣ, 1 Φεβρουαρίου 2003:

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Την 1η Φεβρουαρίου 2003, υπήρχε ένα σύνολο 1,266,142 φακέλων που αφορούσαν πρόσωπα του Συστήματος Πληροφοριών Σένγκεν. Απ' αυτό το σύνολο, οι 390,368 φάκελοι αφορούσαν ψευδώνυμα. Από τους απομένοντες 875,774 φακέλους, το 89% είναι επικίνδυνα πρόσωπα σύμφωνα με το άρθρο 96.

Ιταλία	**335,306**
Γερμανία	**267,884**
Ελλάδα	**58,619**
Γαλλία	**52,383**
Αυστρία	**33,732**
Ισπανία	**10,882**
Ολλανδία	**9,363**
Σουηδία	**4,454**
Φινλανδία	**2,727**
Πορτογαλία	**1,744**
Νορβηγία	**863**
Λουξεμβ.	**406**
Βλελγιο	**367**
Δανία	**147**
Ισλανδία	**10**
Σύνολο	**778,886**

Τα κριτήρια για την καταγραφή ατόμων σύμφωνα με το άρθρο 96 της Συνθήκης Πληροφοριών Σένγκεν, ορίζονται στη Συνθήκη. Τα κράτη-μέλη ενθαρρύνονται να καταγράψουν τους 'παράνομους ξένους' που αποτελούν 'απειλή για τη δημόσια τάξη ή την εθνική ασφάλεια και την κοινή ειρήνη' ή που 'πάρθηκαν γι' αυτούς μέτρα απέλασης, εκτόπισης ή εκδίωξης... τα οποία συνοδεύθηκαν από απαγόρευση εισόδου ή, όπου αυτό ισχύει, διαμονής'.

Παρ' ότι είναι θέμα των κρατών-μελών να αποφασίσουν πότε ένας 'αλλοδαπός' αποτελεί 'απειλή για τη δημόσια τάξη ή την εθνική ασφάλεια', η Συνθήκη του Σένγκεν τα ενθαρρύνει να καταγράφουν όσους καταδικάζονται για αδίκημα που συνοδεύεται από φυλάκιση ενός χρόνου ή περισσότερο (χαμηλό όριο, που μπορεί να συμπεριλαμβάνει και τα 'πταίσματα') μαζί με 'αλλοδαπούς' για τους οποίους υπάρχουν 'σοβαρές ενδείξεις' για υποψίες ότι διαπράττουν 'σοβαρά αδικήματα' ή 'πραγματικά στοιχεία της πρόθεσής τους να πραγματοποιήσουν τέτοια αδικήματα'.

Ανισότητες στις πρακτικές των κρατών-μελών

Οι χώρες Σένγκεν αφήνονται έτσι να επιλέξουν ποια πρόσωπα θα καταγράψουν με βάση το ΣΠΣ και είναι φανερό ότι έχουν πολύ διαφορετικές ερμηνείες του Άρθρου 96. Κάποιες χώρες έχουν μια 'αυτόματη διαδικασία', ενώ η καταγραφή στο ΣΠΣ είναι υποχρεωτική σύμφωνα με κάποιες αποφάσεις, ενώ άλλες κάνουν 'εκτίμηση κατά περίπτωση' που σχετίζεται με τις αποφάσεις τους. Εδώ και καιρό έχει φανεί ότι η Γερμανία έχει καταγράψει όλους και όλες αυτούς και αυτές που αίτησαν άσυλο αλλά δεν το πήραν. Και τώρα είναι καθαρό ότι επίσης η Ιταλία καταγράφει τους ανεπιθύμητους μετανάστες και μετανάστριες μαζικά. Μ' αυτό τον τρόπο ουσιαστικά απαγορεύουν, σε όλους όσοι καταγράφονται, την είσοδο στο χώρο Σένγκεν (όλα τα κράτη της ΕΕ εκτός του Η.Β. και της Ιρλανδίας, συν τη Νορβηγία και την Ισλανδία), αφού ο χαρακτηρισμός ενός προσώπου ως επικίνδυνου με βάση το άρθρο 16 από ένα κράτος μέλος, πρέπει να είναι σεβαστός και από τα άλλα (η Ιταλία και η Γερμανία μαζί κατέχουν το 77% των επικίνδυνων προσώπων με βάση το ΣΠΣ). Αλλά πολύς κόσμος που έχει καταγραφεί από την Ιταλία και τη Γερμανία με το ΣΠΣ απλώς λόγω παραλείψεων στις διαδικασίες μετανάστευσης και ασύλου δεν έχει προβεί σε κανένα κακούργημα. Και όμως, τώρα τους απαγορεύεται ουσιαστικά να μπουν στη Δυτική Ευρώπη (το ΣΠΣ Νο ΙΙ θα περιλάβει τα νέα κράτη-μέλη της ΕΕ το 2007). Είναι επίσης καθαρό ότι η πλειοψηφία των κρατών Σένγκεν έχουν μια προσεκτικότερη ερμηνεία του Άρθρου 96 και δεν καταγράφουν τους μετανάστες και μετανάστριες στον ίδιο βαθμό. Είναι συνεπώς σωστό ή επιθυμητό για όλα τα κράτη μέλη να πρέπει να θέσουν σε ισχύ μια πολιτική αποκλεισμού που ακολουθείται από εκείνα τα μέλη που διακρίνονται από το μεγα-

λύτερο ζήλο αυτή την πολιτική;

Πιθανή κατάχρηση των περιπτώσεων επαγρύπνησης του Άρθρου 96

Έχουν γίνει συγκρίσεις κάποιων στατιστικών από την Αρχή Κοινής Επιτήρησης του Σένγκεν, στην πορεία προετοιμασίας για την επανεξέταση του Άρθρου 96. Η έρευνα της Αρχής αυτής ξεκίνησε μετά από τη διάχυτη ανησυχία που προκάλεσε η καταγραφή των 'διαδηλωτών σε εκδηλώσεις εναντίον της παγκοσμιοποίησης' στο ΣΠΣ. Σύμφωνα με την Αρχή αυτή:

Είναι επίσης γνωστό ότι εποχιακοί εργάτες και οδηγοί φορτηγών (όπως για παράδειγμα αυτοί που δεν πληρώνουν τα πρόστιμα για παραβάσεις) από χώρες εκτός Σένγκεν, βρίσκονται κάποιες φορές στον κατάλογο ανεπιθύμητων προσώπων του ΣΠΣ.

Όμως, οι εξουσίες αυτής της Αρχής Επιτήρησης περιορίζονται στην αίτηση εξηγήσεων για τους εθνικούς νόμους και τις διαδικασίες που ισχύουν για να δοθεί το σήμα για το χαρακτηρισμό κάποιων προσώπων με βάση το άρθρο 96 από τα κράτη. Δυστυχώς, αυτή η διαδικαστική επιθεώρηση δεν ρίχνει πολύ φως στις πρακτικές των κρατών-μελών αναφορικά με την καταγραφή των 'διαδηλωτών κατά της παγκοσμιοποίησης' και των εποχικών εργατών. Η αναφορά της αρχής αυτής αναμένεται πριν από το καλοκαίρι του 2005.

Επίσης αναμένεται η θεσμοθέτηση του Συστήματος Πληροφοριών Σένγκεν δεύτερης γενιάς. Και όμως, αντί να ξεκαθαρίζει ή περιορίζει το εύρος του Άρθρου 96, αναμένεται να περιληφθούν στο ΣΠΣ ΙΙ, περισσότερα στοιχεία για περισσότερους σκοπούς.

Πηγή: Επισκόπηση των απαντήσεων στο ερωτηματολόγιο για το Άρθρο 96, Κοινή Αρχή Επιστασίας του Σένγκεν, 2005 από την ιστοσελίδα του Statewatch: http://www.statewatch.org/news/index.html]

REVIEW: Για το Σωματεμπόριο Γυναικών στην Κύπρο

Το βιβλίο της Ραμόνα Λενζ αποτελεί πολύτιμη πηγή γνώσης στην ελληνόφωνη βιβλιογραφία, ένα από τα λιγοστά δείγματα γραφής κοινωνικών ερευνών στην Κύπρο που έχει σαν αντικείμενο ένα εξαιρετικά επίκαιρο ζήτημα, την βιομηχανία του σεξ στην Κυπριακή Δημοκρατία.

Στην χώρα μας φαίνεται να υπάρχει μια πεισματική άρνηση συζήτησης του θέματος αυτού *ως κοινωνικού ζητήματος* εφόσον αποτελεί ταμπού για την κοινωνία μας. Από την οπτική της κριτικής πολιτιστικής ανθρωπολογίας το βιβλίο αυτό μιλά εκεί υπάρχει σιωπή. Και μιλά πέραν των «στρατηγικών ωραιοποίησης» που χαρακτηρίζουν δυστυχώς τον τρόπο που οι αρχές παρουσιάζουν το θέμα: «Οι μισές ανατολικο-ευρωπαίες ονειρεύονται να γίνουν πόρνες», ακούσαμε πριν από κανένα χρόνο επίσημα χείλη! Από την άλλη μεριά η Λενζ αποφεύγει οποιαδήποτε απόπειρα «σκανδαλοποίησης», μια κατεξοχήν «ειδίκευση» των ΜΜΕ, όπου γίνονται αντικείμενα χλευασμού, χυδαίων υπονοουμένων ή ακόμα και χαιρέκακων ηθικολογιών. Ακόμα και μη κυβερνητικές οργανώσεις έχουν ευθύνη για την σκαδαλοποίηση. Πρόκειται για μετάφραση μεταπτυχιακής εργασίας που γράφτηκε στα Γερμανικά η οποία αναλύει τα πορίσματα εθνολογικής έρευνας πεδίου στην Κύπρο για το Πανεπιστήμιο της Φρανκφούρτης κατά το 2000-2001 που έγινε από την Ανδρούλλα Παπακυριακού για το Intercollege Press. Βασιζόμενο σε συνεντεύξεις με ειδικούς, ιερόδουλες, ιδιοκτήτες καμπαρέ, διαμεσολαβητές μεταναστών εργατών, μη κυβερνητικούς οργανισμούς και αρμόδιους φορείς το βιβλίο παρουσιάζει ένα ιδιαίτερα ενδιαφέρον, γνωστό-άγνωστο τοπίο. Ένα τοπίο που εμείς οι ντόπιοι ίσως να παραβλέπουμε καθώς βιώνουμε βιαστικά την δική μας καθημερινότητα: Είναι πασιφανές ότι στην ανθούσα ερωτική βιομηχανία της Κύπρου οι εργαζόμενες μετανάστριες τυγχάνουν υπερεκμετάλλευσης, ενώ η περιγραφές που προσφέρονται συνήθως, είτε σαν «εκούσια επιλογή στην εργασία», ή σαν «εξαναγκασμός» αδυνατούν να περιγράψουν επαρκώς την κατάσταση των γυναικών αυτών. Απαιτείται μια εμπεριστατωμένη μελέτη και σαφής διαχωρισμός ανάμεσα στην *επιλογή* μεταναστριών με σκοπό την πορνεία και το *εμπόριο γυναικών, το trafficking,* αυτό το ποινικό αδίκημα.

Ramona Lenz's Εμπόριο Γυναικών στην Κυπριακή Δημοκρατία, Intercollege Press

Το βιβλίο τοποθετεί το ζήτημα στο ευρύτερο νεοφιλελεύθερο πλαίσιο της μετανάστευσης στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, την ευρωπαϊκή πολιτική στεγανοποίηση και εκμετάλλευσης συνδέοντας το με τα δεδομένα της Κύπρου. Διαγράφει έτσι μέσα από το λόγο και την ρητορική των Κυπρίων τις ανάλογες εικόνες για την αλλοδαπή «καλλιτέχνιδα» που αντικατοπτρίζουν την εικόνα της κοινωνίας μας: Η ξένη γυναίκα ως αντικείμενο παροχής υπηρεσιών, πρωταρχικά σεξουαλικού τύπου, κι ως θύμα εκμετάλλευσης «σαν ζώο» αποτελεί ίσως τον πιο έγκυρο δείχτη (και δέκτη) της χρήσης και κατάχρησης του γυναικείου σώματος για να κατασκευαστεί έτσι το «εθνικό σώμα», το «εθνικό έργο». Παράλληλα απεικονίζει την κρίση της οικογένειας στην Κύπρο. Το σύστημα αναπαράγεται εφόσον «οι ιερόδουλες αφήνονται στην προστασία των εκμεταλλευτών τους» κι η απελευθέρωση φαίνεται να περνά από τις ίδιες της γυναίκες, παρότι οι συνθήκες κάνουν ένα τέτοιο ενδεχόμενο ιδιαίτερα δύσκολο.

Το βιβλίο της Λένζ αποτελεί μια ουσιαστική συμβολή στην κατανόηση του φαινόμενου. Πάνω απ' όλα ρίχνει φως στις παραμέτρους δράσης των ιδίων των μεταναστριών ή «καλλιτέχνιδων», όπως ειρωνικά του ονομάζει η κοινωνία μας, των κοινωνικών δυνάμεων που θέλουν να στηρίξουν τις γυναίκες αυτές χωρίς να τις πατρονάρει ή να τις τσουβαλιάζει όλες σαν «άβουλα όντα». Στην βάση αυτού του είδους ερευνών οφείλει να στηριχτεί η πολιτική για να ρυθμίσει την βιομηχανία του σεξ και να στηρίξει τις μετανάστριες εργαζόμενες.

Ν.Τ.

Όλα
τα λάδια
είναι από χωριό

ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ
ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ
ζωή
Ελεούσα
Ελεούσα